авиация

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 256 (11754) | 1981 чылдың ноябрь 5, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Социалистиг дем каттыжылгазының чурттарының чангыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны, социализмниң чаалап, алыышкыннарын быжыглаарынга оларның чайгылыш чок шиитпирлиг чоруу делгерезин!

Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Мал ажылынга чем-суур баазазын быжыглаңар!

Эътти, сүттү, чуурганы, дүктү болгаш өске-даа продукцияны бүдүрерин база күрүнеге садарын көвүдедиңер!

Мал ажылы—шалыпчы фронт!

(СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

Социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының ТК-ларының секретарларының чөвүлел хуралының киржикчилерин

Л. И. Брежневтиң хүлээп алганы

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев социалистиг чурттарның акы-дуңма партияларының ТК-ларының делегей болгаш идеология айтырыгларының талазы-биле секретарларының Кремльге болган чөвүлел хуралының киржикчилерин ноябрь 4-те хүлээп алган.

Ужуражмышкынга киришкеннер: Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү, ТК-ның секретары А. Лилов, БКП ТК-ның секретарылары Д. Станишев, С. Михайлов; Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү, ТК-ның секретары М. Оварн, ВСАП ТК-зының секретары А. Денеш; Вьетнамның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү, ТК-ның секретары Нгуен Вэй Чинь; Германияның Социалистиг чаңыс аай партиязының Политбюро кежигүннери, ТК-ның секретарлары К. Хагер, Г. Аксен, И. Герман; Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнүнге кандидат, ТК-ның Секретариадының кежигүнү А. Перес; Лаостың Улуучу-революстуг партиязының ТК-зының кежигүнү Ч. Ч. Дуонбутди; Монголдуң Араттың революстуг намының ТК-зының Политбюро кежигүнү, ТК-ның секретары Д. Гомбожав, МАРН ТК-ның секретары Г. Адья; Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Политбюро кежигүннери, ТК-ның секретарылары С. Ольшовский, Ю. Чирек, ПКАП ТК-ның секретары М. Ожеховский; Румынияның Коммунистиг партиязының Политкүүскомунуң кежигүнүнге кандидат, ТК-ның секретары П. Епаке; СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, СЭКП ТК-ның секретарылары М. В. Зимянин, К. В. Русаков, Чехословакияның Коммунистиг партиязының Президиум кежигүнү, ТК-ның секретары В. Билак, ЧКП ТК-ның секретарылары Й. Гавлин, Я. Фойтик.

Делегей байдалының дүшкүүрлүг болуп хевээр арткан байдалы-биле холбаштыр социалистиг чурттарның мурнунга тургустуңган айтырыларга Л. И. Брежнев ужуражмышкынның үезинде доктаатан.

Эш Л. И. Брежневтиң онзалап демдеглээни болза: делегейде амыы үеде болуп турар бүгү үүлдер канчалза-даа кол айтырыгга— делегей дайынының аймылын узуткаарынга болгаш идеелдиг тайбыңны хандырарынга хамаарыжы турар. Кижи торелгетен болдунуң хөгжүлдезинде харысалгалыг үе-чадада туруп турар. Чүгле 80 чылдар кандыг болур ирги деп эвес, харын-даа ооп-даа ыңай байдал кедизинде барын кандыг болурул деп айтырыг амыы үеде тургустуңуп турар-дыр.

Делегейде дүшкүүрлүг чоруктуң чидигленишкини үр хуусаалыг апар чыларын Л. И. Брежнев демдеглээн, ооң-биле кады эн реаксылыг империалистиг күштерниң кордал салып турары улустарга эйыылдыг боо-чепсектерни эндере бүдүрери-биле холбаштыр делегейнин хөй-ниитизиниң өзүл турар дуврээзинин эйыткан. Тайбыңның болгаш улустар аразынга кады ажылдажылганың политиказы дүшкүүрлүг чоруктуң хөлүн эрттир чидиглендиреринин политиказын чаа база бээринге бүзүрелин ол илереткен.

Чавырлыышкынның чорудуу болдунуң тыптып келгенинге колдуунда социалистиг күрүнелерниң кады идепкейлиг политиказының ачызы болган. Найыралдыг болгаш дугуржулгалыг хөделип тургаш, ол чорудутта уламчылаашкынны, чаа күштү, шимчээшкинни берип болур. Оны боттандырарынга күрүнелер аразынга ажыл-херектиг чорудулгаларны хөгжүдери, угаан-сарыылдыг күрүне ажыллакчылары-биле, эки келир үе дээш хөделиринге белен ацты-аңгы политиктиг агымнар-биле чугаажылгаларны быжыглаары чугула.

Социализмниң күжүнүн бир кол чугуза үндезиннериниң бирээзи — интернационализм болур деп, Л. И. Брежнев демдеглээн. Кайы-бир социалистиг чуртка. Кубага азы Вьетнамга-даа хамаарыштыр дижик, деткимчени көргүзүп тура, бис мынчан социалистиг дем каттыжылгазын болгаш ниитизи-биле тайбыңның хөрээн быжыглап турарывыс ол болур. Поляк эштериниң берге политиктиг болгаш экономиктиг кризисти ажып эртеринге күжеиишкиннеринге социалистиг чурттарның көргүзүп турары деткимчете ол база хамааржыр.

Болуп эрткен чөвүлел хурал акы-дуңма партияларының делегей ареназынга ажыл-чорудулгазын улам эки дүүштүреринге бараан болур, оларның идей-теоретиктиг кады ажылынга, марксизм-леннизмниң ат-алдарының улам ыңай өзеринге салдарлыг болур боор деп бүзүрелин Л. И. Брежнев түнеилинде илереткен.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери эш Л. И. Брежневтиң чугаазын улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш ооң чугаалаан бодалдарын белин-биле үнелээн.

Л. И. Брежневтиң социалистиг чурттарның акы-дуңма партияларының Төп Комитеттериниң секретарлары-биле ужуражмышкыны чуректин хаңызындан найыралчы байдалга эрткен.

(СЭТА).

ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИННЕРИ

Совет болгаш моол улустарының тоогузунде кайгамчыктыг хүп-биле — Монголдуң болгаш РСФСР-ниң аразынга найыралчы харылзааларны доктаадыын тургузар дугайында дугуржулгага ат салган хүндеи бөөр 60 чылын таварыштыр эштер Л. И. Брежнев болган И. А. Тихонов олар МАРН ТК-ның Чингине секретары, МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазы эш Ю. Цеденбал-биле болган МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Ж. Батмунх-биле байыр чедириишкиннерлиг телеграммалар солушкан. Совет удурткучуларының телеграммазында чугаалаан турары болза:

«Эрткен чылдар—революсчу ханы чаартылгаларның, хайнышыкының ажыл-иштин, социализм дайзынарының чимзениишкиннеринге удур дем катнан демиселдин, чылдары совет-моол найыралды чүс-чүс чылларда быжыглаан. Владимир Ильич Ленинниң болган Дамдыны Сухэ-Баторнуң биске чагааны эвилелге бүзүлбас шынчы чорук, эпңәзүзүнүң эп-сеткил каттыштырылгазы, бот-болунга деткимче көргүзеринге үргүлүг белен чорук, социалистиг интернационализм совет-моол харылзааларның бүдүүжүн өскерлиг чокка тодарадып келген болгаш тодарадып-даа турар.

Бистиң улустарывыстың ортумда акы-дуңмалышкы найыралы Найырал, кады ажылдажылга болгаш дузалажылга дугайында 1966 чылда ат салдынган керээниң быжыг базазынга үре-түңнелдиг хөгжүү үргүлчүлевишаан. Ол Керээ бистиң чурттарывыстың аразында янзы-бүрү талалыг харылзааларның хөй чылдардагы практиказын бодунда шингээдип, социалистиг болгаш коммунистиг тургузуушкуннун сорулгаларын шиитпирлээрде бистиң партияларывыстың, чазактарывыстың болгаш улустарывыстың чаа аргаларын база перспективаларын илергейлеп көргүскен. Политиканың болгаш экономиканың, культураның болгаш эртемнин талаларынга план ёзугаар болгаш ажыктыг кады ажылдажылга, делегей ареназынга күжеиишкиннерни аайлаштырып турары — ол-ла бүгү үүлдер улам-на шапкын болгаш ханы болуп бар чылдар бистиң хаңызаларывыстың быжыгының бедик деңнелдиниң дугайын херечилеп турар.

Совет-моол найырал болгаш кады ажылдажылга — делегейде социалистиг дем каттыжылгазының чаңгыс эптиинин болгаш сырый каттыжыышкынының чарылбас чугула үүлү. Азияга тайбыңны болгаш аймыл чок чорукту хандырар дээш демиселге дээштиг боттуг үүл болуп турар.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң болгаш МАРН-ның XVIII съездизиниң шиитпирлерин күүсетиишаан, бистиң чурттарывыстың коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары совет-моол найыралдың кайгамчыктыг чанчылдарын улам ыңай хөгжүдеринге толептиг салыышкынын киирер дээрзинге быжыг бүзүрелдиг бис».

МАР-ның удуртукчуларының телеграммазында чугаалап турары болза:

«Моол улус күрүнезиниң хамаарышпас догуунаашкының болгаш социал деңнилгениң оруу-биле ооң дүрген бурунгаарлаашкының даштыкы шиитпирлиг фактору болу берген моол-совет найыралдың быжыг политиктиг болгаш делегейге эрге-хоойлу үндезинин 1921 чылдың дугуржулгазы салган. Улуг Ленин биле моол революцияның удуртукчузу Д. Сухэ-Батор бистиң ийи чуртувустуң аразында акы-дуңмалышкы харылзаа-байдалдарның дөзүнге турганыгна моол улус сеткилдин ханызындан чоргаараалаан турар. 60 чылдар мурнунда төөгүлүг ужуражмышкынның үезинде моол революсчуларга чогум-на харыы В. И. Ленинниң берген мерген угаанныг сүмелери, биеэде хожудангай чораан чуттарның хөгжүлдезинин капиталистиг эвес оруунун дугайында геннералдыг леннинчи өөредиг МАРН-ның революсчу чаартыкчы ажыл-чорудулгазынга эртемниг удуртулга болу берген.

Моол-совет баштайгы дугуржулга дарлаттырган улустарының национал-хосталгалыг шимээшкининиң хөрээнге болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптеринге Советтер чуртунун шынчыыл делегейге тодаргай көргүскен. Деңгеериниң, хүндүлежилгениң, хамаарышпас чоруктуң болгаш бот-эргениң принципте-ринге баазалаттынган күрүнелер аразының харылзаларының чаа хевириниң эгезин кылдыр дөмдеглеттинген ол дугуржулганың делегейге чугула ужур-дузалыын моол-биле холбаштыр демдеглээри өөрүнчүг-дүр.

Баштайгы совет-моол дугуржулганың идеелери болгаш принциптери Бот-боттарынга дузалажылга дугайында 1936 чылда протоколга, МАР-ның болгаш ССРЭ-ниң аразынга 1946 болгаш 1966 чылдарда эвилелчи керээлерге улам ыңайгы сайзыраан болгаш бистиң улустарывыстың база чурттарывыстың аразынга чайгылыг чок хөгжүп турар өзүлүг интернационалчы харылзаалардың үлгерлиг үечадазары болган.

Бистиң улустарывыстың чаңчыл болган леннинчи найыралы, бистиң чуртувусту социалистиг тургузуушкунуң эн чугула сорулгаларын шиитпирлээринге ооң улам-на хөгжүделіг чаагай салдарын социалистиг Моолдуң бөгүнгү боттуг байдалының чарылбас тудуш үүлү болганынга сагыш-сеткилдин чаагай ханыышкының илергейлеп тур бис. Моол-совет найыралдың чаңчылдарын чайгылыг чокка көвүдедири, МАРН-ның болгаш СЭКП-ниң аразынга, МАР-ның болгаш ССРЭ-ниң аразынга бүгү талалыг сырый кады ажылдажылганы улам-на хаңыладыры бистиң партияывыстың болгаш чазаавыстың бирги эдлегде эн чугула сорулгазы болуп-даа турар».

(СЭТА).

СЭКП обкомунда

1981-82 ЧЫЛДА МАЛ КЫШТАГЛААШКЫНЫН ОРГАНИЗАСТЫГ ЭРТТИРЕР, МАЛ ПРОДУКТУЛАРЫН БҮДҮРЕРИН БОЛГАШ БЕЛЕТКЭЭРИН КӨВҮДЕДИР, МАЛДЫҢ БАЖЫН МЕНДИ КАМГАЛААРЫН ЭКИЖИДЕР БАЗА ООҢ ПРОДУКТУЛУУН БЕДИДЕР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ «САЯН» БОЛГАШ «АЛДАН-МААДЫР» СОВХОЗТАРНЫҢ ЭГЕЛЭЭШКИНИНИҢ ДУГАЙЫНДА

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, он бирги беш чылдың ийги чылының даалгаларын күүседир болгаш ажыр күүседир талазы-биле Бүгү-эвилелдин социалистиг чарыжынга киришпишаан, «Саян» болгаш «Алдан-Маадыр» совхозтарның ишчилери 1981-82 чылдарның кыштаглаашкының организастыг, бедик деңнелге эрттирер, мал продуктуларын бүдүрерин болгаш көвүдедирин социалдыр, кышкы үеде малдың баш санын бүрүн камгалап алыр болгаш ооң продуктулуун бедидер талазы-биле республиканың бүгү малчыннарынга кыйгырыг үндүргеннер.

Ук ажыл-агыйларның ажылчыннарының, албан-хаакчыларының база специалистериниң үнелиг эгелээшкини практиктиг ажыл-херектер-биле, янзы-бүрү талалыг организакчы болгаш масса-политиктиг ажылдар-биле быжыглаттынган. Бүгү-ле фермаларда, кыштагларда мал кажаалары, тепляктар, малчыннарның чурттаар оран-савалары, культура хандырылга объектилери болгаш өске-даа үүлдер кышка бүрүн белеткеттинген. Белеткеттинген мал чеми кыштагларже сөөртүнген, оларның кадагалалы бүрүн магадыаттынган.

Ук ажыл-агыйларның малчыннарының ортузунда мал кыштаглаашкының организастыг эрттирер, малдың баш санын бүрүн камгалап алыр болгаш ооң продуктулуг чоруун бедидер дээр социалистиг чарыш калбарган.

1981-82 чылдарда мал кыштаглаашкының организастыг эрттирер, мал продуктуларын бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедир, малдың бажын менди кыш ажырар болгаш ооң продуктулуг чоруун бедидер талазы-биле «Саян» болгаш «Алдан-Маадыр» совхозтарның эгелээшкинин СЭКП обкомунуң бюрозу деткээн.

Бо ажыл-агыйларның эгелээшкинин партия, профэвилел база комсомол хуралдарынга, ферма, бригада, малчыннар турлагларынга чугаалажырын, чер-черлерде ажылдың байдалын хандыр анализтеп, мал кыштаглаашкының эрттирерин организастаарын экижидер талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, Көдээ ажыл-агый министерствозунга, «Скотопром» треске, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга ук доктаалда даалган. Совхоз бүрүзүнге бо талазы-биле социалистиг чарышты калбартырын, малдың ажаалда-тежээлин экижидерин, ветеринария дузазын чогуур өй-шаанда шынарлыг чорударын ында айыткан.

Мурнакчы коллективтериниң, кижи бүрүзүнүң көскү чедиишкиннерин калбак хөй-ниитиге чарлаар, оларны ферма, бригада, кодан бүрүзүнге нептередири чугула дээрзин доктаалда демдеглээн.

Бии-Хем районнуң «Саян» совхозунуң малчыннарының республиканың бүгү малчыннарынга

КЫЙГЫРЫЫ

Бис, «Саян» совхозтуң мал ажылының ажылдакчылары болгаш специалистери, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, мал кыштаглаашкынга чедиишкиниг эрттирер, мал ажылының продукциязын бүдүрерининң болгаш садарының талазы-биле 1981 чылдың болгаш он бирги беш чылдың социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседир дээш Бүгү-эвилелдин социалистиг чарыжынга киришкеш, чамдык көскү чедиишкиннерни чедип алган бис.

1981 чылдың тос айларында эрткен чылдың ол үеэ-биле деңнээрге, сүт бүдүрериниң шиити хемчээли 4,6 хуу, эттии — 18,1 хуу улгаткан, бир инекке онаштыр сүт саалдазы совхозта 151 килограммга өскен, бызааларның хонукта немелде деңзизи 62 граммга улгаткан. Күрүнеге сүт садарының тос айлар планы 114,8 хуу, дүк садарының чыл планы 102,4 хуу күүсеттинген, төрүүр чүс хойта онаштыр 87 хураган камгалаттынган. Бо чедиишкиннерни быжыглап база улам байдары чугула деп чүвени билип турар бис. Ол сорулганы кышкы үеде адырның участок бүрүзүнге күш-ажылчы бедик күжеиишкиниң дээштиг социалистиг чарышты күсеп-биле чедип алырын бодап турар бис.

Мал ажылының продукциязын хөйнү алыры мал кыштаглаашкынынга белеткелдин шынарындан болгаш чемнер белеткелиңден хамааржыр. Бистиң мал чеми белеткелчилериве бо чылын 2181,7 тонна сигенин, 5532 тонна силосту, 500 тонна саванны, 2574 тонна сенажны, 319 тонна витаминниг сиген далганын, 254 тонна тараа чарба далганын, 400 тонна концентрат чемнерни белеткээн, багай эвес чем баазазын тургускан. Кажааларлар, тепляктар болгаш малчыннар бажынары бүрүүбиле септеттинген, турлаг бүрүү чылыг суг-биле хандыртынар, бөдүүн болгаш концентрат чемнерге шагжаларны, деспилерни четчир саныг кылдыр белеткээн.

Кыштагларда 940 тонна чемнерни чедирген, оларны малга микроэлементилерни немеп тургаш тускай белеткеп бээр. Фермаларның ажылдакчылары зооветеоредилгениң бөлгумнериниде кичээлдеп, боттарының профессионал деңнелин доктаамал бедидип турар. Мал кыштаглаашкының чедиишкиниг эрттирер, мал продукциязын бүдүрерин өстүрер талазы-биле моральдыг болгаш материалдыг идиг беришкиниин хемчегдерин айыткан социалистиг чарыш малчыннар ортузунда калбарган.

«Саян» совхозтуң мал ажылының ажылдакчылары болгаш специалистери боттарының арга-курлавырларын санап көргеш, 1981—1982 чылдарның мал кыштаглаашкының үезинде даралызында түүлдерни чедип алырын хүлээпип тур:

— 1981 чылда күрүнеге сүт садарының планын 103,1 хуу, эттүүн—104,7 хуу, дүктүүн—103 хуу күүседир, чыл төнчүзүнге чедир малдың бүгү чуаунериниң баш санының планының күүседдеэни хандырар:

— бир инекке онаштыр сүт саалдазын кыш дургузунда 50 килограммга өстүрер, а сүттүн шиити саалдазын эрткен кыштынга деңнээрге 2,5 хуу улгаттырар;

— бүгү мыйыстыг бода малдың хонукта ортумак немелде деңзи алырын 450 грамм чедирер:

— малдың ажаалда-тежээлдезин экижидип, база 300 техниктиг, ветеринар-профилактиг хемчеглерни долу хемчээлге чорудун тургаш, мал бажының камгалалын хандырар, төрүүр малдарның кызыраар чоруун болдурбас:

— кышкы үеде мыйыстыг бода малдың баш санының камгалалын 98 хуудан кудулатпас, алдыган бызааларының — 95 хуудан, хойнуун—96 хуудан кудулатпас;

— 1982 чылдың июль 1-те чедир (кыштаглаашкының тоонгузүнге чедир) мыйыстыг бода малдың баш санын 1981 чылдың ол үезинге деңнээрге 4 хуу өстүрер, хой, ишкүнүүн —3 хуу, чылгы малдының— 2 хуу өстүрер;

малчыннарның культуры, садыг, эмчи хандырылгазын бедик деңнелге боттандырар. Көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларының мал чеминин долу камгалалы дээш харысалгазын бедидер, оларның үреліишкинин болгаш самчыгдаашкынын болдурбас, хоолулуг үнезинин бедиирин чедип алыр;

— чемнерни, одаар түүлдүн камгалгалыг чарыгдалының болгаш техниканы төн ажылгаанының күсели-биле мал продукциязының бот-үнезинин 1 хуу чиигээрни чедип алыр;

Бистиң хүлээлгелериве күжеиишкини негээр, ынчалзажок боттанып арганы, ынчангаш оларны чедиишкиниг күүседиринге бүзүрелдиг бис. Кыштаглаашкын белен эвес болур. Фермаларның бүгү ажылдакчыларының болгаш специалистериниң улуг күжеиишкини, ак сеткилдиг, шудургу ажылын негээр апаар. Ынчангаш бис бергедээшкинге бедик организастыывысты, сагыга-чуруумнуувусту, салган сорулганы күүседиринге шудургувусту удур турбаз бис.

Чарыштың түнеилдерин көскү болдурар, а мурнакчы дуржулганы өөренир болгаш нептередир.

«Саян» совхозтуң мал ажылының ажылдакчылары болгаш специалистери бистер бистиң эгелээшкининисти деткиринче, мал кыштаглаашкының бедик деңнелге эрттиреринче, бар арга-курлавырларны санап, ажыглаарынче, мал продукциязының бүгү хемирлерин белеткээрин болгаш бүдүрерин көвүдедиринге боттуг хемчеглерни алырынче, он бирги беш чылдың дараазындагы чылдарында бүдүрүшкүнүн өзүлдезинин бедик темпилерин чедип алыры-биле 1981 чылдың болгаш 1981—1982 чылдарның кышкы үезинин социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседири дээш долу күш-биле, бүгү билиг-мергежилди ажыглап турган ажылдаарынче республиканың бүгү малчыннарын кыйгырын тур бис.

Кыйгырыгны «Саян» совхозтуң малчыннарының ниити хуралынга хүлээп алган.

Чөөн-Хемчик районнуң «Алдан-Маадыр» совхозунуң малчыннарының республиканың бүгү малчыннарынга

КЫЙГЫРЫЫ

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, «Алдан-Маадыр» совхозтуң ишчилери 1981-82 чылдарда мал кыштаглаашкының организастыг эрттирер, ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидер, он бирги беш чылдың бирги чылының планныг даалгаларын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты калбарткан.

Эртип турар чылда совхоз мал ажылынга багай эвес көргүзүглерлиг болган. Күрүнеге эзт садарының тос айлар планын 104,1 хуу, сүттү—109,9 хуу, дүктү—100 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге 15,1 тонна эзтти, 32,5 тонна сүттү, 0,3 тонна дүктү хөйнү саткан, сүт бүдүрүшкүнү—23,8 хуу, эзт — 62,1 хуу, дүк—41,9 хуу өскен.

Бо чылын совхоз бызааны 143 башты, хураганы база анайны 1780 башты хөйнү алган. Төрүүр чүс баш хойга онаштыр 90 хураганны, а Чечектигниң, Оргу-Шөлүүн хойжу бригадалары 106—103 хураганнарны алгылаан. Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге мыйыстыг бода малдың өлүп хораар чоруу 26,1 хуу, хой, өшкүнүң—38,9 хуу, чылгының — 12 хуу кызырылган.

1981-82 чылдың кыштаглаашкынынга чогуур үезинде база шынарлыг белеткенген бис. 3116 тонна сиген, 684 тонна сенаж, 827 тонна мал чеми тараа, 2092 тонна силос, 2 муң хире тонна саваң белеткеттинген. Саваңның 400 тонназын Омск областан белеткээн. Мал кажааларын болгаш малчыннарның чурттаар оран-савазын эки белеткээн бис, малдың тургузуу азыралынче чогуур өй-шаанда кирдивис.

Бүдүрүлгениң мурнакчыларының чедиишкиниринге дапимышаан, боттарывыстың арга-курлавырларывысты санап көргеш, дараазында хүлээлгени ап тур бис:

— күрүнеге эзт, сүт садарының чыл планын 1981 чылдың декабрь 10-га чедир күүседир. Чыл төнчүзүнге чедир сүт садарының планын 110 хуу, эзттии—100,6 хуу, малдың чаш төлүн алырының даалгазын үзүн аайы-биле бүрүн күүседир;

— кышкы үеде малдың чемгерилгезин болгаш ажаалдазын амыы үениң зоотехниктиг негелделерни ёзугаар чорудар, бөдүүн чемнерни чүүле болбаазыраткаш бээр. Малдың продуктулуг чоруун кудулатпазыбиле база ооң өлүп хораар чоруун болдурбазы-биле бүгү-ле ветеринар-профилактиктиг хемчеглерни бедик деңнелге, чогуур өй-шаанда чорудар, арган болгаш аарыг малдарны эмнелге-санитар пунктуларына чогуур үезинде аңгылаар, оларның чемгерилгезин, азыралын, эмнээшкинин чогуур деңнелге чорудар;

— малчыннарның кышкы зооветеоредилгезин бедик деңнелге организастаар. 1981 чылдың төнчүзүнге чедир 15 малчынның класын бедидер;

— кышкы үениң дургузунда турлаг, мыйыстыг бода малдың ферма, малчыннар турлаа бүрүзүнге район активин, коммунистерин, совхоз болгаш район төвүнүң удуртукчуларын болгаш специалистерин быжыглаар;

— мурнакчы бригадаларны, фермаларны база чамдык малчыннарны материалдыг шаңнап-мактаарының мурнакчы аргаларын ажыглаар, мурнакчыларның практикада чедип ап турар чедиишкиннерин бүгүдеге нептередир.

— кышкы үениң дургузунда инектен-не—бызааны, хойдан-на — хураганы алырын, мыйыстыг бода малдың бажын 97 хуу, хойнуң болгаш өшкүнүн бажын — 98 хуу камгалап алыр. Бо чылдың июль 1-те деңнээрге, 1982 чылдың июль 1-де мыйыстыг бода малдың бажын 3 хуу, хойнуң болгаш өшкүнүүн — 8 хуу, чылгының — 2 хуу өстүрер;

— малдың баш санын өстүрбүшаан, 1982 чылдың бирги чартыының күрүнеге эзт, сүт, дүк садар талазы-биле планныг даалганы күүсетпишаан, кыштаглаашкынны доозар;

— социалистиг чарыштың түнелин ай санында үндүрер.

Партком болгаш партия эге организациялары малчыннарның ортузунга кижизидилге ажылының деңнелин бедиднрче, дагдыныышкынны нептередир, апыяктарны мал ажылынче хаара тударынче, оларны малчыннарның ижинге өөредиринге кол кичээнгейни угландырын турар бис.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлериниге сорук кирген көдээниң ишчилериниң бедик күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрүүшкүнүнге даянмышаан, улус ажыл-агыйының кол сорулгазы—күрүнеге эзт, сүт болгаш өске-даа мал ажылының продуктуларын садарын күүседир болгаш ажыр күүседир, ооң-биле чергелештир малдың баш санын чүзүн аайы-биле өстүрер дээш бистен хамааржыр бүгү үүлдерин кылыр бис.

Кыйгырыгны «Алдан-Маадыр» совхозтуң ажыл-ишчилериниң ниити хуралынга хүлээп алган.

АВСТРИ ЧЕРГЕ УЖУРАЖЫЫШКЫННАР

ВЕНА. (СЭТА). Совет Эвилелиниң хүшөрин Австрияга эрттирин турары-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандилат РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцев ында чеде берген болгаш Австрияның Коммунистиг партиязының Даргазы Ф. Мурн-биле ноябрь 3-те ужурашкан. Ол аңаа чүректиг хаңызындан изиг байырлыг чедирген болгаш СЭКП ТК-ның база СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң, Совет Эвилелиниң бүгү коммунистериниң акы-дуңма байырын Ф. Мурнге болгаш бүгү австри коммунистерге дамчыткан.

ССРЭ-ниң болгаш Австрийның улустарының аразында найыралды быжыглаарынга, Европа дүнүнге чурттарның аразында чаагай кожа-хелбээ харылзааларны быжыктырарының эрге-ажыктарынга совет-австри харылзааларны улам-на хөгжүдеринге бүгү талалыг идиг бөрүнче бир домей үүгүлүг ужуражмышкының үезинде илергейлээн.

* * *

Совет-австри шиитдедиг (САН) удуртулгазы-биле, активчилери болгаш кежигүннери-биле М. С. Соломенцев база ол хүн ужурашкан.

Совет удуртулганың, ниитизи-биле совет улустуң бодалдары болгаш күжеиишкиннери ядролуг дайынны болдурбазынче, ыңдыг дайынның ыштыгын келир кыжаныышкының узуткаарынче углаганын ужуражмышкынга ол онзалап демдеглээн. СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Барыын Германияның «Шпигель» журналының редакциязының айтырыгларынга харылавышаан, ол дугайын база катап бадыткаан.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораакчызы В. И. Кочемасов баштаан Россия Федерациязының делегациязы ол ужуражмышкынга база киришкен.

* * *

Австрияның ораакчы президентизи Ф. Зинованц ол хүн М. С. Соломенцевти хүлээп алган. Австрияның даштыкы херектер министри В. Парбиле ужуражмышкын база болган.

Европа дүнүнге чавырлышкының чорудулгазын хевээр арттырарынга болгаш хөгжүдеринге, делегейге тайбыңны база айыыл чок чорукту быжыглаарынга ийи чурттарның сонуургалдының ужуражмышкынарга бадыткаан. ССРЭ-ниң болгаш Австрияның аразынга янзы-бүрү адырлар талазы-биле харылзааларның чедиишкиниг хөгжүлдезинге сеткил хаңыышкының ийи талалар илергейлээн.

Советтер амыдыралы

АЙТЫРЫГ БҮРҮЗҮН—КИЧЭЭНГЕЙГЕ

Улуг-Хемниң чер-чер Советтериниң күүскомнары сессияларны эрттиреринiң хуусаалары сагыш, ооң организастыт белеткелин алаян экижиткен. Сессияның материалдарын күүскомнуң хуралдарынга баш бурунгаар сайгарып чуаалажып өрүп турар. Сессияның айтырыгларын белеткээринге Торгалыгның, Арыг-Үзүүнүң кедээ Советтерин улуг дуржулганы шиңгэдип алган. Сессияның айтырын белеткээринге тургускан тускай комиссияларның ажылынга депутаттар, доктаамал комиссияның кежигүннери, ажыл-агый адырларының специалистери болгаш активтер идепкейлиг киржип турар апарган.

Хүлээп алган шиитпирлериниң күүселдезин, соңгукчуларның чагыглары, соңгулда мурнуның хуралдарынга болгаш сессияларга депутаттарның киргени шүүмүүлелерин болгаш саналдарын хынаар болгаш контрольдаар системаны доктаамал сайзырангайдыр турар.

Район Советиниң күүскомунда 65, ооң иштинде үстүкү органнарның 29, күүскомнуң 36 шиитпирлери контрольхыналдада. Ооң сайгарылгазының талазы-биле 5 кедээ Советтериниң күүском даргаларының информацияларын район Советиниң күүсекчи комитединиң хуралынга дыңнаан. Район Советиниң күүсекчи комитединиң ажылдакчылары контрольду организастаарының талазы-биле бүгү кедээ болгаш хоорай Советтерине хыналданы чорткан.

Район Советиниң күүскому бүгү шиитпирлери тускай контроль папкаларда тургускан. Шиитпирлериң контролю күүскомнуң хуралынга чуаалашкан соонда дужүрүнер. Эрткен айларда 18 шиитпирни контрольдан үндүрген. Херек эмгелелин экижидериниң хемчеглери алдынын турар. Ол ажылды Чаа-Хөл, Арыг-Үзүү, Ак-Туруг кедээ болгаш Шагаан-Арыг хоорай Советтери эки тургускан.

Депутаттарның тургускан негелделерин ажылдың практиказынга өөрөш, шиитпирлер турар. Район Советиниң сессиязына депутаттарның киргген 5 негелделериниң дөртүн район организацияларының удуртукулары күүсеткен. Бир негелдениң күүседир-хемчеглери ажылдан кылдынын турар. Ол айтырыгларны сайгарып көргенин эдлеглиг сессия бүрүзүнге депутаттарга информастан турарын чурумчуткан.

Соцгукчуларның берген чагыгларының күүселдезинiң талазы-биле тодаргай ажылдарны Советтер чорудуп турар. Он чедиги чыышка соцгукчуларның 149 чагыгларын күүседир кылдыр хүлээп алган. Ооң иштинде кедээ Советтерге киргген 102 чагыгның 86-лы күүсеттинген, хоорай Соведиңге 10 чагыгның—алдызы, район Соведиңге киргген 37 чагыгның—22-зи күүсеттинген. Шагаан-Арыгның автотранспорт бүдүрүлгезинiң чолаачызы Н. А. Верзилов, «Улуг-Хая» совхозтуң теве кадарчызы К. Б. Иргек, «УТКА 25 чылы» совхозтуң хойжузу Г. М. Чашоол болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

Ооң-биле чергелештир районнуң чер-чер Советтериниң организас-массалыг ажылдарында шыңгыы четпестер бар. Сессияларга белеткеп тургускан айтырыгларга ханы анализтер кылбаан турар. Чамдык Советтер күүском хуралдарын куду деңнелге эрттирер таварылгалар тургулаан. Сессияларның болгаш күүском хуралдарының хүлээп алганы шиитпирлери эренгей, ниити болуп турар. Хуралдар шиитпирлеринге депутаттарның берген санал, шүүмүүлелдерин боттандыраа хемчеглерни тодаргай биживес, ол талазыбиле ажыл чорутпас, ынчангаш кандыг-даа сайгарылга чокка артыш каар үүлдер эвзош эвес.

Д. АРАКЧАА.
Улуг-Хем район.

„Шынга" харыы

ХЫНАЛДАНЫ КҮШТЕЛДИРГЕН

1980 чылдың сентябрь 20-де «Шын» солунга «Стандартты сагыыр» деп эге-биле корреспонденция парлаттынган. Ооң автору Д. Мижит республиканың күүне садыының-даа, кооперация шүүмүнүн-даа садыгларында чамдык аъш-чем бараанларының шынарының багайын, стандарт негелделеринге дүүшпезин тодаргай фактыларга көргүзүп шүүмүүлээн.

Республиканың баштаар черниң даргазы Ю. С. Катков солунга парлаттынган үүлге хамаарыштыр харыыны редакцияже чорткан. Садыг баазаларына, складтарга киргген бараанларның шынарына контроль күштелген. Республиканың базазынга киргген бараанларның шынарын контрольдаар үш ажылдакчылыг лабораторияны тургускан. Бүдүүлге черлериндеи киргген продукцияның шынарын стандарт негелделеринге дүгжүр, дүүшпезин контрольдап, хынаан турар.

ЧАГААЛАР

Номчукчулар саналдап, сүмелеп шүгүмчүлеп тур

БОТТАНГАН КҮЗЕЛ

Ооң бээр он бир чыл эрткен. Чөөн-Хемчик районда Карл Маркс аттыг совхозтуң мурнакчы тракторизи, аныктарның дагдыныкчызы, хоочун коммунист Өлзей-оол Дакпайович Монгуш ажыл-агыйның экономиказын хөгжүдер, ажыглаттынмайн чыдар курлавырларны дилеп тывар дугайында айтырыгны партия организациязының ажык хуралынга кедүрген. Ооң чугаалааны:

— Ажыл-агыйның девискээринде кадыр-берт оруктуг, терек оттуг, тудуг ыяжына таажыг сулагай үнген дыттарлыг, чодур кара пештерлиг, алегер көк эзимперлиг Теректиг хемче машина оруун Иймени ажыр казып, аңаа кыштаглар дерип, тудуг ыяжы белеткеп ажылдаарын саналдаан. Үк орукту бодунуң башкарын турары илчирбелиг трактору-биле ажыглалга киирерин хүлээпген.

Ажыл-иш дээнде кыптыгын чоруур хоочун коммунист Өлзей-оол Монгуш аазаан сезүнге ээ болуп, 1974 чылдын күзүнүнде ДТ-75 тракторун бурунгаар чүткүдүп, таварышкан-на хаа-дашты, хараган, сөскеннерни чайлады иттирип, өнгүл-чикилди дескилеп чораан, Ийме дестен машина оруун ажыр каскан. Теректигин Ийме сайырын куду бадыргаш, Теректигни еру чоктаан, Сарыг-Дөңге кыштаглан турар совхозтуң мурнакчы кадарчызы Байыр-оол Монгуштуң төрүүр өшкү коданынга 2 тонна сигенни, дус, суланы болгаш суурдан үнген дерги садыын 1975—Чаа чылдың будүүзүнде илчирбелиг тракторунга кожуп алгаш сөөртүп чедирген.

1974-75 чылдарның кыжынында Теректиг хемде өшкү коданнарынче сиген болгаш өске-даа мал чеми сөөртүп чедиреринiң орду ажыглалга кирзе-даа, Ө. Монгуштан өске кым-даа ынаар ис баспаан,

— Кадыр-берт улуг арт ажар берге орукка чоруп шыдавас, хоржок бис—дээш өске трактористер хей-ле чылдаган чугаалаар болган. А Өлзей-оол Дакпайовичниң мал чеми, далган-тараа сөөрткен тракторунуң үну кыжын, чайын-даа Теректигиң хаа-дажынга чаңгыланып, малчынарны күш-ажылче улам хей-ажыт киирип турган.

Теректиг малчынарында совхозта парткомнуң доктаамал быжыглаан агитатору ынчан хоочун коммунист Ө. Монгуш болу берген. Малчынар ону таалал-биле дыңнаар, казан келирин дугуржүп чугаалажыр турган.

Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи, коммунист Ө. Д. Монгуш Теректигниң машина оруун улам септеп алгыдар күзелин четкелек турган, ырак рейске оазалдакка таварышкан. Ооң кезек када орукту тудуу узамдыкан. Үер-чайык, чамдык черлерин кешке дуй дүшкүлепкен... Ынчалаа-даа совхозтуң ажылчыннарының аразынга Теректигниң автомашина оруун алгыдым септөөр, аңаа боом хемнер санай өшкү кыштагларын дерип кылыр, сулагай кызыл дыттарны тудутта ажыглаар дээн чугаалар үргүлчүлеп келген.

Карл Маркс аттыг совхозтуң дирекциязы үк орукту септеп ылырын 1981 чылдың чазынында эгелээн. Аңаа контора коллективиниң, Теректигтиг, Баажы хемнериниң малчынарының каттышкан хей кижи киржикчидиг шефтерин чаңгыс удаа эвес организастап эрттирген. Совхозтуң хоочун үндезилекчилериниң бирээзи малчын Байыр-оол Саттың удуртканы шилиндек он ажылчыннардан тургустунган звенозу орукту септеп киринпкен. Ооң түңелинде Теректигже Ийме дестен ашкан орук тудуу ажыглалда киргеи.

Совхозтуң аныяк чолаачызы Алексей Монгуш сентябрь төнчүзүнде Ийме дөзүнге кыштаар, төрүүр өшкү кадарчызы Адар-оол Ондарны ол оруктан Баяждан Теректигниң Сайыр-Аксынга көжүрүп чедиргеи.

Ам бо хүннерде Байыр-оол Саттың звенозу Теректигниң акбындан өрү чоктаан, Сарыг-Дөң деп черге чедир кыштаглар аразының он бир километр черинiң оруун октябрь төнчүзүнге чедир доозар, ол бүгүнү Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чылының оюига тураскаадыр дээш шудургу ажылдан турарлар.

Совхозтуң дирекциязы тудугга хереглээр манза материалдарын Теректигге дилин сайгарарын келир үеним планында киргеи.

О. АРАКЧАА.
«Ленинчи орук» солунуң корреспондентизи.

СЕТКИЛДИҢ ХАНЫЗЫНДАН

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чонуң материалдыг, культурлуг чаагай чоруун улам эжижидер дээш доктаамал сагыш салып келген. Ооң амыдыралы, тодаргай илерээшкини СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1981 чылдың апрельде хүлээп алганы «Уругларлыг өг-бүлелерге күрүне дузаламчызын күштелдирер талазыбиле хемчеглер дугайында» болгаш «Чонуңуң социал хандырылгазын улам ыяй эжижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалдары болур. Бо доктаалдарга үндезилээш бүгү пенсия ап турарларга, ылангыя уругларлыг өг-бүлелерге, бот-белерге, хей уругларлыг өг-бүлелерге, инвалидтерге күрүне дузаламчызын көскүзү-биле бедиерин бо чылдың ноябрь 1-ден, а чамдык талаларда келир чылдан эгелеп өстүрери көрдүнгеи.

Улус депутаттарының Мөнгүн-Тайга райкүүскомунуң социал хандырылга килдизин (эргелекчизи Д. Н. Ховалыг) республиканың Социал хандырылга министерствозунуң база районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынынга чедип кел-ле, партия комитединге барган бис. Партком секретарының өралакчызы Галина Пестрикова бистиң келген ужурувусту дораан билип, хөөрей-дир:

— Бо эртен чаа хуралчыгаш эрттириптивис. Аңаа келген болзүндарза, мурнакчыларны шаңнап мактап турдувус. Коллектив кежигүннериниң алыс соруктуг деп чүвези аажок. Каттыжыышкынның ажыл-хөрээ сөөлгү үеде шуудаан, ыңдыгда ажылдаргадаа хол тутунгур, сеткилсагышка-даа эки болур-дур. Совет Конституция хүнүнге уткуштур чаршыты түңнеп чугаалаштывыс. Александр Нелюбинге удурткан К-700 тракторнуң моторун септөөр бригада сөөлгү айда база катап тиилекчи болгаш, шилчиир Кызыл тук база 80 рубльдиң шанналын алды. Ийиги черде Валерий Варыгинниң бригадазы.

— А мурнакчылар кымнарыл, Галина Григорьевна?—Ол ур-даа боданмайн, демдеглел дептерин ашпышаан, чоргаарал-биле адагылаан эгеледи.

— Ондар Данар-оол, Иргит Майны, Даржай Боданин, Василий Надежкин, Владимир Бегзи...

Оларның-биле таныжар дээш цехтерни дургаар кылаштажып чораан бис. Делгем мастерская иштинде, ооң аңылаан каан кожа-кожа цехтеринде чысказай салгылаан тракторлар кезектери чыткылаар, септекчилер шимээнинг ажылдаан, ында-мында моторлар, демир чондурар станоктар даажы шиилеп дагжаан, хөлзээзинии-де идегет.

Хир каккан ажылчын комбизоннуг, аныяк ажылчын ер узун демир сивырындак ужунда борбак базыткышты так кыдыр адыштап алгаш, чоон тростарда дээр шаар кедүртүп алган трактор моторундан карак албайн көрүп, ол аар моторну тургузуп алыр дээн черинче шиглей башкарып чоруп олур. Ооң адын Даржай Боданин дээр. Ооң эштери Владимир Бегзи биле Василий Надежкин моторнуң кажан чедип келирин манап, арыглап алган шөлчүгежинде таваар чугаалажып турлар.

Удаааанда олар аңаа ол септөөр дээн моторун овааарымчалыг тургузуп алгаш, билдилиг-биле чазын киришпилер.

Септелге мастерскаязының иштинде хол-биле кылыр ажылдарны механизастааны эки. Аар трактор, машина кезектерин мурнунда дет хол-биле кедүрүп, шимчедип, кара күш үндүрүп турбас, кедүртүр, сөөртүр ажылдарны ток күжү-биле кылыр.

Аныяк коммунист Даржай Боданин ол каттыжыышкынга ам чаарби чыл ажыг үеним дургузунда турум ажылдан, оваашкан ажыл-хөрөзүнге бедик мергежилдиг апарган механик-септекчи. Үүгле ол эвес, ооң эштери база ыңдыг дуржулганлыг септекчилер. Ыңдыг болгаш оларның ажылының темпизи бедик, шынары база эки бооп келген.

Амгы үеде каттыжыышкынның септекчилери Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чылының байырлалынга уткуштур аразында социалистиг чаршыты калбарткан, шудургу ажылдан турарлар.

А. ДАРЖАА.

ЧУРУКТА: мурнакчы септекчи, коммунист Даржай Боданин.

А. МОНГУШТУҢ фотозу.

ҮЛЕГЕРЛИГ ӨГ-БҮЛЕ

Кижилериниң өөрүшкүзүн, мунгаралын үлежип билири — кижиниң бир эки мөзүзү деп бодаар мен. Долгандыр турар кижилериниң сеткил-сагыжы-биле бодунуң сеткил-сагыжын дүүштүрүп билири, херек болза оларга болдунар-ла шаа-биле дузалажыры, экини кылганынга сеткил ханары база-ла кижиде бир эки шынар.

Мындыг бөдүүн, эвилеңээлдек, дузаргак кижилерниң бирээзи «Алдан-Маадыр» совхозтуң ажылчыны, хей уругларның иези Караш Дангыл-ооловна Оржак. Бо үлегерлиг иени суурда билбес, танывас кижи чок. Бажыныңга кире бээрге, кезээде арыг-силиг, аъш-чемниг, чугаа-соттуг. Бо өг-бүлеге кирип чорбаан билбес кижи ында сес уруг өзүп, доругун, кижизиттинип турар дээрзинге бүзүревес.

Бажында бүгү-ле үүлдер корум-чурумнуг, уруглар-ның өөрөпип, дыштанып, ойнаарынга эң чугула атхерекселдер четчир, олар арыг-силиг, өөрүшкүлүг чурттап турарлар. Өгнүн кол ээзи, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнин кавалери Кызыл-оол Алдын-оолович Оржак ажыл-ишче шымны бергенде могаарын-даа билбес кижи. Ынчангаш «Адазы кандыгыл, оглу база ыңдыг» дээн ышкаш оолдары Олег биле Мерген база күш-ажылга ынактар. Олар эрткен чайын ачазынга, мал чеми белетизээринге кызымак дузалашканнар. Төрээн совхозунга эки шынардыг мал чемин адашкылар дужаганнар.

Өг-бүледе бир онза чүве —аляеди өзе бергениниң бичиилерин ажаап, карактап турары. Караш Дангыл-ооловна уруглар-га бастырып, хей-ниити ажылындан чарлыгын көрбөөн; уруг-дарыгта ие кижиниң үлегерчижээ онза салдарлыг дээрзин ол эки билир. Оржактарның уруглар-ының өөредилгези, кижизидилгези эки. Улуг кызы Галя ортумак эртемниг эмчи, Надзы башкы институдуның ийиги курузунда, Мариталы политехниктиг институтче бо чылын кирген, Олег, Мерген, Чейнеш Алдан-Маадыр ортумак школада эки өөренин, башкыларының сеткилин өөртүп турарлар.

Ооң бичиилери ам-даа чаш, акылары, угбалары, ада-иезиниң хайгааралында арыг-силиг, аас-кежиктиг дөрүгүп ораралар.

Кижизидер дээрге-ле ниитилелге ажыктыг, өзүлүг хамаатыны белеткээридир. Ол дээрге бистин, ада-иелериниң чон, күрүне мурнунга ыдыктыг хүлээлгевис. «Кижи болуру чажындам, аът болуру кулунундан» дижир бис. Бичии чаштарны хенче чажындан төлептиг, чараш аажы-чанга кижизидери, күш-ажылче хаара тудары, еларның келир үеэниге улуг салдарлыг дээрзин боржактар эки билирлер.

Р. ЧУДАК,
башны.

Э. М. Ивлев Кызылдың № 1 автобудурулгезинге бодунуң күш-ажылчы базымын эгелээн. Ол маңаа мотористен тургаш, Совет Армияның хүрээлениинге албан эрттирери-биле удеткен.

Шериг албанындан халашкаш катап-ла төрээн коллективинге кээп, чолаачылаан эгелээн. Чылдар эрткен тудум ооң ажылга арга-дужулгазы улгаткан. Онгу беш чылдың сөөлгү чылында ол 1800 тонна чүүкту сөөрткен болгаш 502 литр кывар-чаар материалдарны камнаан алган.

Он бирги беш чылдың баштайгы чылында Эдуард Малофеевич база-ла багай эвес ажылдаан, чыддың 9 айларында чүк сөөртүрүнүң тонна-километр планын 121 хуу, чүк сайгарылгазын 113 хуу күүсеткен. М. А. Сухоносов бригадирлээн КамАЗ автомашиналар бригадазында Э. Ивлев социалистиг чарыштың тиилекчилериниң бирээзи.

ЧУРУКТА: чолаачы Э. М. Ивлев.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

НЕГЕЛДЕ КАЯА-ДАА ДӨМЕЙ

Бистиң Бүренде кырганнар болгаш инвалидтер интернадынга республиканың болгаш Каа-Хем районнуң хамаарышкан албан организация черлеринден харысалгалыг ажылдакчылар хаая эвес кээп, амыдырал - чуртталгавыстың байдалы-биле таныжып, эргежок таварылгаларда арга-сүмени берип, ачы-дузаны чедирип турар. Улус депутаттарының Каа-Хем район Советиниң күүскомунуң даргазы Ш. Х. Сероэдар болгаш Бүрен-Аксы кедээ Советиниң күүскомунуң даргазы А. С. Стародумов олар бистиңге чоокта чаа кээп, интернат-бажыңның бүгү чурттакчыларының болгаш ында ажылдан турарларның каттышкан хуралынга олурушкан. Ниити чуртталга черинге корум-чурум дутайында болгаш совет хамаатыларның эрге, хүлээлгелериниң дутайында аңаа чугаалашкан.

Интернат-бажыңның чурттакчыларының аразында ниитиниң корум-чурумун үрөөр, арагалаар ийи-чаңгыс кижилери чок деп болбас. Чогумна ыңдыгларның дутайында ол хуралга шыңгыы чугаалашкан. Ол ышкаш бистиңге ажыл-агый эргелекчилеп ажылдан турган Кузнецов дээрзи мал чеми белеткээр кампания үеэинде арагалаан, ажылдан үндүрткен. Бистиң кырганнарның аразында боттарының эки турааы-биле, ыыдаар шаа-биле мал чеми белеткежин идепкейлиг ажылдан келгеннер бар. Оларны интернат-бажыңның дирекция чери, чурттакчылар билир, идепкейлиг эки ажылы дээш оларны шаңнап, мактап келген.

Интернат-бажыңның коллективи ниитизи-биле кыска уткуштур багай эвес ажылдаан. Ооң дузалал ажылагыйында ийи чүе ажыг баш хой, өшкү бар. Оларга четчир хемчээлдиг чемни белеткеп алган бис. Бо чаагай херекке үлүг-хуувусту киириштирген кырганнар өөрүп турар-дыр бис.

Эрткен чазын ниити күш-биле тараанывыс 2 гектар черден 26 тонна картофельди ажаап алдывыс. Күш-ажылдың хоочуну, бистиң аравыста хүндүлүг кижилериниң бирээзи Степан Кустутур картофельди тарып, өстүрүп, ажаарынга өскелерни эвилеп, дыка идепкейлиг ажылдаан. Бистиң ол картошкавыс чемге хереглээриниң артыгын, келир чылдың үрезининге-даа ажыглаарынга четчир.

Интернат-бажыңның директорунга Клара Саая ажылдааш ыңдыг-ла үр болбаан. Ынчалза-даа мурнунда турган удуртукчунуң үр үеде септеп чадашкан столоваязының болгаш чуртталга корпустарының, контораның септелгезин кыска хуусаада эки шынардыг кылдырын дооскан. Оа-ла бүгү септелге ажылынга интернат-бажыңның үлүг эмчизи Татьяна Ак-кыстың идепкейлиг киришкенин демдеглээри үзеңгиг.

М. ДОПУЛ.

ЧЫЛДА АЙЫНДА

1981 чылдың сентябрь 1-ден октябрь 1-ге чедир үеним Эрзин райпозунуң баштаар черинiң профсоюзлел местному-биле кады районга шил савалар чыып дужаарының чыын дужааганнар.

Райпода аныяк чолаачы И. Чыпсынак 80 рубльдиң 400 шилин, автосадыг чолаачызы С. Комбу 200 рубльдиң муң шилин чыып дужааганнар.

Морен суурунуң кодээ садыының эргелекчизи Г. Араксаа 672 рубльдиң шилин чыып дужаагаш, 40 рубль-биле шаңнаткан. Эрзин суурда № 3 аъш-чем садыының эргелекчизи А. Сагаачы 216 рубль 80 копеектиң шилин дужаагаш 30 рубль-биле шаңнаткан.

Ол айла райпонуң садыглары чоңдан 17820 шил саваны хүлээп алган. Шил савалар чыгган айның түңнелин үндүрүп турган, комиссия кежигүннери столовая болгаш хлеб быжырар черниң ажылдакчыларының ол ажылга идепкей чок киришкенин демдеглээн.

Мооң мурнунда шил саваларны оруктар ыдыында, арттар кырында, аалдарның часкы, чайгы, күскү, кышкы турлагларында аңаа-ла октаглыаакан чыдарын көөр турдувус. Күрүне ол саваны кылын будуреринге күштү үндүрүп, материалдарны чарыгдап турар болгай. Ынчангаш ооң бирээзин дедир дужаарга 20 копеек кылдыр өстүрген.

Бистиң районда шил сава чыылдазы ам-даа уламчылан турар. Ооң иниги түңнелин бо кварталдың тоңчүзүнде үндүрүп, аңаа идепкейлиг киришкеннерни шаңнап, мактаары планда көрдүнгеи.

Я. СОЯН-ООЛ.

ӨӨРҮП ЧЕТТИРДИМ

Бо чылдың февральда автоорукка болган транспорт ослаондаанга таварышкаш, республика эмнелгезиниң нейрохирургия салбырынга чартык ай эмнеткен мен. Салбырның эмчилериниң, медсестраларының, санитаркаларының болгаш өске-даа ажылдакчыларының аарыг кижилерге сагыш чованыры, эптиг-эолдаа, палаталарны арыг-силиг ап турары аарыг кижилериниң дургеп сегиринге кандыг-даа эмден артык дузалаар чорлу.

Бо салбырда нерви системазының эң-не нарын кезиглери, эмзешкиннери кылып турар болганда нерви системазының ажылы-биле бодалдар, миниинскиннер, кижиниң кылган үүлдери, бүгү иштики органнарның ыны ажылдаары холбашкан болгаш ында ажылдап турарларының харысалгазы улуг. Аарыг база айылга таварышкан кижилерни оларның кадык чаагай кылдыр сегидин турарында ооң эргелекчизи Валерий Павлович Григорьевтиң киирин турар үүлү улуг. Ынчангаш ол салбырның бүгү ажылдакчыларына өөрүп четтиргенимни илеретпишаан, оларның чымыштыг ажылынга, хуула амыдыралынга чедиңнеңнериңе, аас-кежиктиг күзедим.

В. ДОНГАК.

КОРУМ-ЧУРУМНУ БЫЖЫГЛААР

Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы болуп эткен. «Эрге-чурум камгалалын экижидер болгаш корум-чурум үрэшкиннери-биле демиселди күштелдирер талазы-биле партия организацияларының сорулгаларының дугайында» СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунуң доктаалын күүседир талазы-биле хемчеглер дугайында СЭКП хооркомунуң бирги секретары А. И. Пожидаевтың илеткелин аңаа дыннап, чугаалашкан.

СЭКП-ниң XXVI съездизинде, партия Төп Комитединиң Пленумнарының шиитпирлерин, партияның область комитединиң доктаалдарын удуртулга болдургаш, партия хоорному, хооркүүском, партия, профсоюзлар, комсомол, хөй-иниги организациялары ажылчы чонларың идейн-политиктиг, күш-ажыл, мөгүнынар кижизидилгезин экижидер, социалистиг хоойлудурумну болгаш хөй-иниги корум-чурумну быжыглаар дээш ажылды чорудуп турарын актив хуралынга дөмдеглээн. Күш-ажылчы коллективтериниң хөй иеруузунда сагылга-чурумну быжыглаар дээш демиселди доктаамал чорудуп турарындан корум-чурум үрекчилериниң саны кызырлып орар. Ол чорук чурттакчы чонның күш-ажылчы идепкейин бедидип, планның онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлелерин күүседирин база ажыр күүседирин хандырып турар.

Ынчалза-даа СЭКП обкомунуң IV пленумунга партия хооркомунуң, улус депутатларының хоорай Советиниң күүсүкомунуң партия эге организацияларының эрге-чурум болгаш корум-чурум үрэшкиннеринге удур ап чоруткан хемчеглерин СЭКП-ниң XXVI съездизинин шиитпирлериниң неделелеринге дүүшпейн турарын айтыкан.

1979 чылдыңга деңнээрге 1980 чылда кем-херек үүлгедиишкиннериниң саны кызырылбаан. Бо чылдың тоо айларында кем-херек үүлгедиишкиннери эткен чылдың ол үеэнден кызырылган. Ынчалдаа болза айыылдыг кем-херек үүлгедиишкиннери, машиналарга ооалгаңдак болуру кызырылбайн турар. Арагалаашкынга удур демиселди хоорайда четпес чорудуп келген. Чамдык ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар арага-дарыга хандыкшыы турарындан күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп, коллективиңге кегаралды чедирип турар.

Илеткелчи болгаш санал берген эштер студентилериниң, сургуулдарының, өөреникчилериниң, базы четпестериниң аразында корум-чурум, кем-херек үүлгедир чоруктар барын чугаалап, оларның ортузунга кижизидилге ажылын экижидериниң чугулазын айыткан.

Хоорайның административтиг органнарының ажылында чамдык четпестер барын партия активиниң хуралынга шүгүмчүлээн.

Партия активиниң хуралынга чоннуң чуруттан турар черинің аайы-биле ажылда, совет хоойлудурум пропагандазында болгаш өске-даа четпестерни айтып, оны экижидериниң хемчеглерин чугаалашкан.

СЭКП обкомунуң административтиг органнар кылдыныңың эргелекчизи В. Д. Доруноол партия активиниң хуралынга олуржуп, чүве чугаалаан.

Партия активиниң хуралы чугаалашкан айтыры талазы-биле доктаалды хүлээп алган.

Болбурзектиң судалы

ДАЙЫН КЫПСЫКЧЫЛАРЫНГА ШЫҢГЫЫ КИЧЭЭНДИРИГ

Чепсегленишкинни дүжүрер дээш хөделишкиннер неделязы кажан-даа турун көрбээн кайгамчык улуг хемчээлдерлиг чыскаалдар-биле демдеглеттинген. Оны Каттышкан Нациялар Организациязының болгаш Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыны ёзугаар эрттирген. Империалистерниң авантюристиг планнарын үзе шаварын, ядролуг боо-чепсектерни эндере бүдүрериниң чаа эвлүүн болдурбазын шиитпирлиг негээн тайбың талалакчыларының үнү бистиң оранывыстың бүгү булуңнарында дайын кыпсыкчыларынга эң шыңгыы кичээндириг кылдыр чаңгыланган.

● **ЛОНДОН.** Чепсегленишкинни дүжүрер дээш хөделишкиннерниң неделязы тайбың талалакчыларының Лондонга моон мурнуунда кеступ көрбээн улуг хемчээлдиг — 250 муң кижи киржикчилиг чыскаалы-биле, дайынзырак чоруккa удур өске-даа он-он англи хоорайларга чыскаалдар-биле, хөй кижи киржикчилерлиг митингилер болгаш хуралдар-биле доозулган.

Барыын түктүн дайынзырак болуктериниң Барыын Европа чурттарын америк ядролуг ракеталарны адып үндүрер шөл болдурар дээр орааладжыышкынарынга удур неделя үезинде миллион-миллион болуун англичаннар: «Хоржок!» дээн шиитпирлиг сөзүн сөглээннер. Чалгыныг ракеталарны чурттун девискээринге тургузарындан болгаш «Трайдент» дээр ядролуг ракеталарны садып алырындан ойталаарын консерваторлар чазаалган тайбының британ талалакчылары негээн.

● **БОНН.** «Ядролуг ракеталар болгаш нейтроннуг бомбалар турбас ужурлуг!», «Тайбыны болгаш оожургалдыг турар чорукту негеп тур бис!», «Бистерге тайбың болгаш чепсегленишкинни дүжүрери эргежок чугула!» деп лозуннар-биле Каналданың эң улуг үлетпүрлүг төвү —Торонтога массалыг чыскаал болган. Чыскаал соонда эрттирген митингиниң киржикчилери АКШ-тың амгы администрациязының делегейни ядролуг дайынның тамызыче чыгып турар дерзин политиказын шиитпирлиг буруу шапкан.

● **БУЭНОС-АЙРЕС.** Аргентинаның политиктиг, профэвилел, хөй-иниги болгаш шажынчы түс ажыг ажылдакчылары чепсегленишкинни дүжүрер дээш хөделишкиннер неделязының үезинде ол чуртка тараткан медеглелдиг адаанга боттарының аттарын салган. «Массалыг уязукаашкынның чепсектерни бүдүрери доп-дораан соксадыр, ядролуг, нейтроннуг болгаш химиктиг боо-чепсекти хоруур болгаш боо-чепсектерни кызырар дугайында чугаалажыышкынарны өгелээр хөрек» деп, Каттышкан Нациялар Организациязыче чорукан ол документиде чугаалаан.

● **КОЛОМБО.** Индий океанының девискээринде америк боо-чепсектерни улам немей өстүүп турарын, Диего-Гарсия ортулукта АКШ-тың шериг базазының калбартын турарын Шри Ланканың тайбың өөвүлелиңин республика пайысылалынга организастаан массалыг митингиниң киржикчилери киленгээшкин-биле буруу шапкан. Рейганның администрациязының дайынзырак угланыышкынын ораторлар шыңгыы шүгүмчүлеп, нейтроннуг бомбаны бүдүрерин доп-дораан соксадырын негээн.

(СЭТА).

БОЛУУШКУННАР ДОПЧУЛАЛЫ

ГДР-НИҢ ДАШТЫКЫ ХЕРЕКТЕР МИНИСТРИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

БЕРЛИН. Тайбың дээш дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырар дээш демиселге чайгылыш чок болгаш шиитпирлиг күженишкиннер амыдыралды чугула үүл болуп турар деп. ГДР-ниң даштыкы херектер министри О. Фишер онзалап демдеглээн. Европаның аныяктарының болгаш студентилерниң чепсегленишкинни дүжүрер дээш хөделишкиннер хүнүн эрттирериңе киришкен янзы-бүрү чурттарның аныяктар болгаш студентилер организацияларының төлөлекчилери-биле Дрезденге болган ужуражышкынга ол чүве чугаалаан.

Боо-чепсекти үр үеде күженишкиннинг эндере бүдүрериниң дугайында АКШ-тың администрациязының болгаш НАТО-ның шиитпирлери делегей байдалын онза чидиглендирип, дайын тыптын келириниң айыылын улгаттырган деп, ол медеглээн.

Кайы-даа таланың бир дөмей айыыл чок турарын барымдаалап турган, чепсегленишкинни кызыгаарлаар болгаш кызырар дугайында дугуржуушкуннарны соңгаарладыышкын чок чедип алырына социалистиг чурттарның белеңин министр демдеглээн. Женевага совет-америк чугаалажыышкыннар болур дээнинге ГДР байыр чедирип турарын ол онзалап демдеглээн.

ТАЙБЫҢ БОЛГАШ ЧЕПСЕГЛЕНИИШКИННИ ДҮЖҮРЕР ДЭЭШ

РИМ. Боо-чепсектерни эндере бүдүрериңе удур, тайбың болгаш чепсегленишкинни дүжүрер дээш чыскаал Милаңга массалыг чыскаал-биле доозулган. Чурттуң эң улуг профсоюзлар каттыжышкынының — ВИКТ-ниң, ИКПТ-ниң, ИСТ-ниң чаңгыс аай федерациязының инициативазы ёзугаар организастаан чыскаалга 100.000 ажыг кижи киришкен. Ол—ажылчыннар, студентилер, демократтыг хөрөженнер, католиктиг организацияларның төлөлекчилери, эрге-чагырганың чер-чер органнарының удуртукчулары, итали коммунистиг болгаш социалистиг партиялларның активчилери-дир. Удурланышкын шимчэшкининиң хоочуннары — итали партизаннарның национал эвилелиниң болгаш фашизмге удур демиселчилериниң национал эвилелиниң, депшилгелиг өске-даа каттыжышкыннарының хоочуннары бүгү чурттан Милаңга чедип келген. «Дайынны болдурбас», «Ядролуг өлүмүү болдурбас», «Италия девискээрге кандыг-даа америк базаларны тургуспас» дээн лозуннар чыскаалчыларның колонналарындан чаңгыланып турган.

Сонай чартык оргулукка «хөй национал-дыг күштер» дижир чүвеге киржир деп Италияның чазааның шиитпирлиг удурланышкынын чыскаалдың киржикчилери бала илергейдээн.

КАЙГАМЧЫКТЫГ ХҮН

САНА. ССРӨ-ниң болгаш Йеменниң араазына найырал база садыглажышкын дугайында баштайгы керээге ат салганындан бээр 53 чыл болган. Колонизаторларның чүүкүлдерилерге удур, хамаарышпас чорук дээш ол чурт берге демиселди чорудуп турган 20 чылдарының төнчүүнде аныяк Совет Республика олче найыралдың холуун сунган. Керээге дүүштүр ССРӨ Йеменге мырыңай эргежок чугула бараанларны, дериглерни саткан, чонга эмчи дузаламчыаын көргүзери-биле эмчилерни чорудуп берген. Ол керээ Йеменниң хамаарышпас чорууң болгаш бол-эргезин быжыглаарыга дыка удур салыышкынны кичээрин, ооң экономиктиг байдалын экижидериңе идиг берген.

Совет Эвилелиниң болгаш Йеменниң удустарының аразында найыралдың база надыы ажылдажылганың харылзаалары 1962 чылдың революциязы тиилээнинң соонда ыыпар талазы-биле чаа деңнелче кодурулгеи. ССРӨ аңаа политиктиг, экономиктиг болгаш шериг детимчезин көргүзүп, реакция-биле кадыг-дошкун өгеринин алышкынга чыдажын үперде аңаа дузалаан.

ГКП ТК-НЫН ПЛЕНУМУ

АФИНЫ. Грециниң Компартиязының ТК-ының пленуму аңаа болган. Парламент соңгулдаларының түңнелдерин ооң киржикчилери чугаалажын, чурта байдал хөгжүлдениин перспективаларын анализтээн.

ГКП ТК-ның Чингине секретары Х. Флоракис чоонта чаагы ол соңгулдага чаартылгалар дээш демисежин турар демократтыг күштер тиилелгени чедип алганын онзалап демдеглээн, барыын үүлгедиг бөлүктерге удур демиселдің мурнуу одуруунга чөрбүшаан. Компартия болдунуң гуруштарын быжыглап алган, ол чорук бир эвес соңгулда мурнуунуң демиселя эрткен байдалдарны кичээнгейге алыр болза, улуг чедишкин болган деп чугаалаан.

Коммунистер чаартылгалар талазы-биле болдунуң программазын чайгылыш чоп барымдаалап турар, олар хөгжүлдениң социалистиг оруунга бердинген болгаш ол бодал-биле алырга, чазактың политиказынга хамаарыштыр бодунуң туруш-бодалын ол санында тодарадыр ашаар деп, Х. Флоракис онзалап демдеглээн. Чазактың национал хамаарышпас чорудуңуң демократиязының эрге-ажыктарынга, чоннуң эрге-ажыктарынга таарышкан базымнарын Коммунистиг партия деткир болгаш бурунгаар шимчэшкинге, чуртка ёзулуг чаартылгаларга шаптыктыг кандыгдаа хемчеглерге удур демисежир ашаар. Оон-биле холбаш, тыр коммунистер чаартылгаларга ажыктыг кылдыр хөделиш турар күштерниң чаңгыс эвин база иинги ажылчорудулгазын хандырарынга бүгү күженишкиннерни салыр.

Флоракистиң бодалы-биле алырга, чоннуң чаартылгалар дээш демиселинге кол фактор болур ужурлуг шимчэшкинни улам ыкай калбартырынга чаа аргалар чаа байдалдарда тургустуңуп турар.

АЛЖИР ЧАЗАКТЫҢ ХУРАЛЫ

ЭЛЬ-ДЖАЗАИР. Алжир Улус-Демократтыг Республиканың президентизи Шадли Бенджедидтың даргалаашкыны-биле алжир чазактың эдчеглиг хуралы болган. 1982 чылда Алжирниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениин план төлевилелин ооң киржикчилери чугаалашкан. Беш чылга киришиктиг мурнулады чылдың план күүселдезиниң түңнелдерин көргеш, министрлер чөвүлели иинги национал продукт 7 хуу улгатканын айыткан. 1980 чылда чуруттуң аңаа-бүрү районнарынга ажылдаар 135 муң олутту немей тургускан. ол чорук чонну ажыл-биле хандырарының айтырыын шиитпирлээриңе идиг берген. Алжир ажылчы чонларының материалдыг байдалы эжижээнин хуралга сетил ханыышкын-биле демдеглээн.

(СЭТА).

АЗЕРБАЙДЖАН ССР. Барыын Германияның хоорайы — Людвигсхафениң хүнери Азербайджаның индустриалдыг аныяк төвү Сумгаитке бооп эткен. Каспий биле Рейнде турар ол ийи хоорайның чурттакчылары дөрт чыл ажыг үениң иштинде найыралдажын, кады ажылдажылганы кылып келген.

Людвигсхафениң обербургомистри доктор Вернер Людвигко баштаткан ГФР-ден келген делегация үш хүн дургузунда Сумгаит болгаш Баку-биле танышып, аңаа каш улуг бүдүрүлге черлерине барып, ажылчыннар-биле ужурашканнар.

ЧУРУКТА: Людвигсхафенден келген Лиза Лотте (солагай талазында) болгаш Рихард Ланг (оң талазындан ийиги) олар болгаш сумгаитчилер-ган эвилдиркчизи Аллахверди Сулейманов (солагай талазындан ийиги), немец дыл башкызы Сима Мамедова (ортузунда), химик Агахан Агаев (оң талазында).

Я. ХАЛИЛОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

КОСМОСТУ—ТАЙБЫҢГА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Космос делгемин тайбың сорулгаларга шинчилээриниң болгаш оортан алдынган чаагай түңнелдерин бүгү күрүнелерге тыпсырының эргежок чугулазынга кижиг төрелгетеннин иинги сонуургалдыын нацияларның делегей иинтилежилгеин бадыткаан. Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының Тускай Комитединиң хүлээп алган резолюцияларының кол утказы мындыг болуп турар.

Космос делгемин тайбың хөрээнге ажыглаар талазыбиле КНО-нун иинги конференциязын белеткээриниң хемчеглерин резолюцияларда айыткан. Ол конференция 1982 чылдың август 9-тан 21-ге чедир болур ужурлуг.

Космос делгемин тайбың сорулгаларга ажыглаар талазыбиле делегейниң кады ажылдажылгазының дугайында айтырыгны чугаалажып карбүшаан, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрери космоска ажыл-чорудулгаже кеңтерелдирин болдурбазының онза чугулазын демдеглээн.

Космос делгемин тайбың сорулгаларга ажыглаар талазыбиле КНО-нун иинги конференциязын белеткээриниң хемчеглерин резолюцияларда айыткан. Ол конференция 1982 чылдың август 9-тан 21-ге чедир болур ужурлуг.

РЕАКЦИЯГА УДУР ДЕМИСЕЛ

КАРАКАС. (СЭТА). Тус черниң хөрөнгитеннериңе болгаш империализмниң чалаларына удур демиселге Гватемаланың демократтыг күштериниң чаңгыс эвин эң чугула ужур-дузалыг болуп турар. Дерзин ёзу-чурумга удур демиселдің Демократтыг фронтузунуң удуртулгазының кежигүнү, Гватемаланың патриотчу чогаалчызы Хосе Луис Бальиарсель ол дугайын «Диарио де Каракас» солунга бергеи интервьюзунга медеглээн.

Гватемалада фашистиг ёзучурум АКШ-тың шериг болгаш экономиктиг деткимчезинге даянып алган, ханныг өлүрүмчү чоруктуң дузазы-биле эрге-чагырганы ыыртынып турар.

ЭРТЕМДЕННЕР ТАЙБЫҢ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДЕ

СОФИЯ. (СЭТА). Социалистиг чурттарның эртемнер академияларының президентилериниң Софияга болган иинги чөвүлел хуралының киржикчилери чепсегленишкиннерни империализмниң эндере бүдүрүп турары-биле холбаштыр шыңгыы сагыш човаашкынны илергейлээн. Реакцияның күштериниң мындыг хөделишкиннери ядролуг дайынның кыжаныышкынын улам күштелдирип турарын мында кылган дыңнадыгда демдеглээн. Ядролуг дайынның халаатыг уржуктарын кымданда артык эки билир эртемденнер тайбың дээш, улустарның айыыл чок чоруу дээш демиселдиң мурнуку одуруунга туржур ужурлуг деп, ол документиде онзалап айыткан.

Тайбыны быжыглаарыыче, эртемниң чедишкиннери кижи төрелгетеннің чаагай чоруунга ажыглаарыыче угланган бүгү күженишкиннерни өөвүлел хуралдың киржикчилери деткээн. Ядролуг дайынның кыжаныышкынын чайладыр талазы-биле эртемденнерниң авторитеттиг делегей комитедин тургузарының идеязын олар база деткээн.

Ядролуг одаар үүлдүң күселя-биле четчир хемчээлдиг энергияны ап болурунуң аргаларын өөвүлел хуралдың киржикчилери чугаалажын көргеп. Ол сорулганы чедип алырда моон соңгаар термоядролуг реакторларны тургузары чугула.

Эртем-шинчилелдериниң янзы-бүрү адырларына социалистиг чурттарның эртемнер академияларының хөй талалыг кады ажылдажылгазының түңнелдерин өөвүлел хуралдың киржикчилери анализтеп көргеп. Ол кады ажылдажылганы улам-на ханыладыр база калбартыр талазы-биле тодаргай сорулгаларны өөвүлел хуралга айыткан.

Өөвүлел хуралдың ажылынга кириңкен делегацияларның удуртукчуларын Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-ының Чингине секретары, Болгария Улус Республиканың Күрүне өөвүлелиниң Даргазы Т. Живков хүлээп алган.

АНГОЛАГА УДУР ҮҮЛГЕДИГ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Американың Каттышкан Штаттары ангола улустуң өскерликчи дайзыны Савимби баштаан УНИТА-ның өлүрүкчү дээрбечилерин ажыглавышаан, Анголага удур үргедекчи үүлгедиглерни база катап күштелдирип эгелээн. Ол дугайын журналист Конрад Эджи «Каунтерспайй» журналга бижээн. АКШ-тың күрүне секретарының дузалакчызының оралакчызы турган Л. Уокер 1981 чылдың мартта-ла Савимби-биле ужурашкан. Анголага удур күштериниң үргедекчи болгаш ежөөн хөделишкиннерин күштелдирер талазы-биле планны АКШ-тың төп разведка эргелелиниң директору У. Кейси амгы үеде чогаадын турар. Анголага удур үргедекчи үүлгедиглерни кылыр талазы-биле улуг дуржулга АКШ-тың төп разведка эргелелинде бар деп, К. Эджи бижээн. 1975—1976 чылдарда америк төп разведка эргелели Анголаның дүрүм ёзугаар чаазанга удур демиселге Савимбиниң дээрбечилерин калбаа-биле ажылдап келген.

АКШ-та «Вашингтон пост» ышкаш салдарлыг парлалга органнары Савимбиге ажыктыг кылдыр калбак пропаганданы Американың Каттышкан Штаттарынга амгы үеде күштелдирип турарын журнал демдеглээн.

УНИТА-ның шпиондары Вашингтонда база хөделип, Анголага удур пропаганданы чорудуп турар. Оларның биргээ — Вашингтон хоорайның мэриниң парлалга секретары турган Флоренс Тэйт амгы үеде АКШ-тың болгаш Анголаның аразынга дипломаттыг харылзаалары тургузарынга удур калчаалыг пропаганданы чорудуп турар. УНИТА-га ажыктыг материалдарны Ф. Тэйт солуннарга парлап, өскерликчи ол организацияның, — УНИТА-ның төлөлекчилери-биле ужуражышкынарны организастап турар. «Американың үнү» радиостанция-биле Тэйт база калбак харылзааны кылып турар.

Мурнуу-Африка Республиканың расистери-биле АКШ демнежин алган, Анголага удур УНИТА-ның дээрбечилерин деткип турарын Эджи бижээн.

Гималаи ажылдыр харылзаа

Хөй каналдыг дөрт харылзаа эп-найыралчы чурттар — ССРӨ биле Индияның найысылалдарын идегелдиг харылзаштырган. Ол шугум үш участоктардан тургустунган: бирээзи бистиң чурттуң девискээри-биле Москвадан Дангара (Таджик ССР) суурга четкен. Ийигизи Индияда, Делиден Чарар-и-Шариф суурнуң чанында тропосфера станциязынга четкен. Үшкүзү, тускай тургускан участок, шугумнуң «дал ортузу»— тропосферада.

Харылзааның ол шуут чаа кезээнин дугайын чугаалап бээрин СЭТА-ның корреспондентизи Б. Гришенко ооң тургузукчулары — күрүненің радио эртем-шинчилел институдунуң (РЭШИ) специалистериндеи чугаалап бээрин дилээн.

1977 чылда ССРӨ-ниң болгаш Индияның чазактары, эртем-техниктиг кады ажылдажылганы улам хөгжүдериңе чүткүлдү удуртулга болдургаш, ийи чурт аразынга харылзааның дөрт шугумуп тургузарының улуг ужур-дузазын барымдаалаан. 12 телефон каналдыг ыыдыг шугумну тургузарының дугайында дугуржуп алганын РЭШИ-ниң начальниги В. П. Минашин сагыдырган.

Ол дугуржулганың мурнунда бистиң институтка, тускай ажылдап кылган болгаш автомобильде эптээн дериг-херекселдерни ажыглаан, ультра-кыска чалгыларны тропосфера дамчыштыр эп-не ырак-узак черлерге кеңтередип, дамчыдар талазы-биле каттышкан шенелде шинчилелдерин чоруткан. Ооң түңнелинде станцияларны тударынга эп-не таарымчалыг черлерни шилип алган. Оларның аразы 700 километр.

Шугумну ажыглалга киирер дээш ийи тала бүгү үүлдерни кылган. ССРӨ-ге ооң төлевилелин тургускан, тропосфера харылзаазының ДТР-12 дээр радиоэлектроннуг дериг-херекселдерин белеткээн. Индияже чоруткан, ол ышкаш оны эптеп тургузарының, эдиктирериниң болгаш ажылдадып эгелээриниң талазыбиле бистиң чурт базе техниктиг дузаламчыны көргүскен.

Индий специалистер боттарының эдчээнде кайызы-даа 90-90 дөрбелчин метр ийи антеннаны кылган. ССРӨ-же чорудуп берген болгаш оларны тургузарынга дузалашкан. Арткан бүгү совет дериг-херекселдерни ССРӨ-ге, индий тудугларны — Индияга кылып тургускулаан.

РЭШИ-ниң лаборатория начальниги техниктиг эртемнер доктору **А. С. Немировский** харылзааның тропосфера шугумунуң ажылдаар принциптиниң дугайын мынчаар чугаалаан: дамчыдар ужурлуг медеглер радиосигналдың частотазын модульдаар. Оон соонда сигнал эң бедик частоталарның диапозонунче хуулуп — 1000 хире мегагерц чедер болгаш улам күштелгеш, дамчыдар антеннадан тропосфераже тарап үнер.

Ыында, аңаа каш километр бедикте, чаңгыс эвес тургузуглуг үүлдер — булуттар, аңгы-аңгы температуралыг агаар каттары дээш роп-даа өске үүлдер ыыап-ла турар. Чогум-на ыыдыг үүлдер сигналды бүгү талаларже тарадыр шыныарлыг. Оларның харыкчок эвээш кезээ хүлээп алыр черниң приёмниги-ге чедер. Приемниктиң болунга катап улуг) херекселдер болгаш сигналдың чидериңге удур демиселдің системалары кирип турар. Ол системалар ийи антеннадан болгаш ийи дамчыдыкчыдан хүлээп алышкынны, а ол ышкаш тускай чогаатган хөй частоталыг сигналды ажыглап турар.

Тропосфера харылзаазының дериг-херекселдерин аңаа каш бажыңнарда тургускан. Оларның бирээзинде радиоэлектроннуг дериг-херекселдерни, өскезинде — энергиякүчү ажыл-агый черлерни, артканнарынга — дузалал албан черлерни тургускан.

Москва—Дели аразының хөй каналдыг шугуму найыралдыг ийи чурттуң уязустарының чаагай чоруунга бараан бооп эгелээн. Совет-индий хөй талалыг кады ажылдажылга улам быжыгып, калбарып турар. «Харылзааның чаа көвүүнүнү» техниктиг бедик аргалары аңаа идиглиг болур: шугумнуң телефон каналдары телеграфка болгаш телексе-даа ажыглаттынган турун болур.

МОСКВА.

СОҢГУЛДА

ТУНИС. (СЭТА). **Тунис Республиканың төлөлекчилер палатазынга хуусаа бетинин соңгулдазы болган. Күш-ажылдың бүгү-иинги тунис каттыжышкыны-биле эвилележип алган, чагырыкчы социалистиг Дустур партия аңаа типлээн.**

И. ГАНДИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ДЕЛИ. (СЭТА). Делегейде болуушкуннарга хамаарыштыр америк администрациязының бодалы хөгжүп орар чурттарга кеңгус албан эвес деп, Индияның премьер-министри Индира Ганди президент Рейган-биле Канкунга болган ужуражышкынының үезинде медеглээнин «Хиндустан таймс» солун дыңнаткан. Делегей байдалының дугайында Индияның бодунуң бодалы бар. Өске күрүненің айтышкыннарын Индия хөрөглевейн турар болгаш хөгжүлдезиниң хевирлерин боду тускайлап тодаргайлаар бодалдын Рейганга ол чугаалаан.

Тайбын, найыралдың болгаш кады ажылдажылга дугайында ССРӨ-ниң болгаш Индияның аразынга керээге хамаарыштыр америк таланын көдүрген айтырыынга Индира Ганди таймлбрыны берген болгаш ол керээ кажан-даа агрессияның чепсээ болбаан деп медеглээн.

Амгы үениң боо-чепсээн болгаш шериг техниказын

ИДЕПКЕЙЛИГ ХӨДЕЛИИШКИНЧЕ КЫЙГЫРЫГ

ТУНИС. (СЭТА). Тунистың Коммунистиг партиязының соңгулда мурнуңуң түңнел митингиге байырлыг байдалга болуп эткен. Төлөлекчилер палатазынга (парламентиге) ноябрь 1-де болган соңгулдаларга Тунистиң Коммунистиг партиязы сөөлгү 20 чыл дургузунда бир-ле дугаар киришкен.

Найысылалда конгресс ордузунуң аалынга хөй муң кижи чыыгган. Тунистиң Коммунистиг партиязының Бирги секретары Мухаммед Хармель митингиге чүве чугаалаан болгаш чуртта амыдыралды демократчылдар дээш идепкейлиг демиселче Тунистиң дешилгелиг бүгү күштерин кыйгырган.

УТТУНДУРБАС БОЛУУШКУННАРНЫҢ ХЕРЕЧИЛЕРИ

ССРЭ-ниң Революциянын төп музейинде кирген чаа материалдар Совет эрге-чагырганың тургустунун, быжыгын келген үеэнинг уттундурбас болуушкуннарының дугайын көргүзүп турар.

Бистиң мурнувуста — үр апарганындан саргарып калган хуудус чыдыр. Ол болза, 9-ку армияның Революстуг Шериг Чөвүлелиниң Политкилдизиниң шериг кезектериниң комиссарларына инструкциязы-дыр. Кажан-кезээде мурнунга туржуру —эң берге черлерге чоруурут, революсчу дайынчыларының хүрээлеңнерин быжыглаары, оларың политиктиг каңналышкынынын, культурлуг өзүлдезиниң, амыдырал-чурталгазының дугайында сагыш салыры — бо бүгү болза, Кызыл Армияда бодунун төлөөлекчилериниң партияның негелдези ол-дур. Хамааты дайынның комиссарлары ол сорулганы алдарлыбыле күүседип-даа турганнар.

Ленинчи партияның хоочуну, Москвага Октябрь тулчуушкуннарының киржикчизи В. И. Тагунова-Суздальцева ол төөгүүг документини от-көс дег фронтучу оруктарны дургаар ал чораан. Комиссар Тагунова-Суздальцеваның шериг кезектеринге партколлективтерин баштап, фронтунуң штабының организас-мобилизасчы килдизиниң эргелекчизи турганы Соңгу-Барыын фронтунуң дайынчылары болгаш командирлери-даа ону эки билир болгаш аңаа ынак турганнар. Ол төөгүлүг документ үр чылдар иштинде ооң өг-булезинге кадагалаттынын чораан болгаш чоокта чаа ону музейге дамчыдып берген.

Москва чурттуг К. Н. Болдыревадан келген материалдар ажылчыннардан болгаш тараачыннардан үнген кижилерден удуртукчу кадрларны белеткээр дугайында партияның сагыш салыышкынының дугайында тоңаргайы-биле чугаалап турар. Көдээ комсомол бөлүүнүң секретары турган ооң ачазының хол-биле бижээн демдеглелдери күш-ажылчы улустуң эн калбак кезектериниң билиглерже ханыпап турганы үеэнинг кайгамчыктыг көдүрүүшкүнүнүң дугайын төөгүн турар. Тараачын кижиниң оглу Николай Болдырев сураглыг эртемден апарган.

Найысылалдың чурттакчызы Р. О. Турецкая музейге эн ховар дээн фото-чуруктарны база дамчыдып берген. Оларның ийизинде герман болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң сураглыг ажылдакчызы Клара Цеткинин тырттырын каан. Оон өске фотографиядан бистиң чуртка стахановчу шимчээшкининиң эгелекчилери — дарган А. Х. Бусыгинин болгаш пөс-таавычылар Виноградоваларны көөр бис.

Чаа чүүлдериң аразында «Правда» солунунуң ажылдакчызы И. И. Новохатныйның редакция секретары М. И. Ульяновның ат салганы шынызылгазы, бистиң революстуг төөгүвүстүң маадырлыг арынарын ажыдып турар өске-даа делгиирлер бар.

А. СИВЦОВ,
СЭТА-ның корр.
Москва.

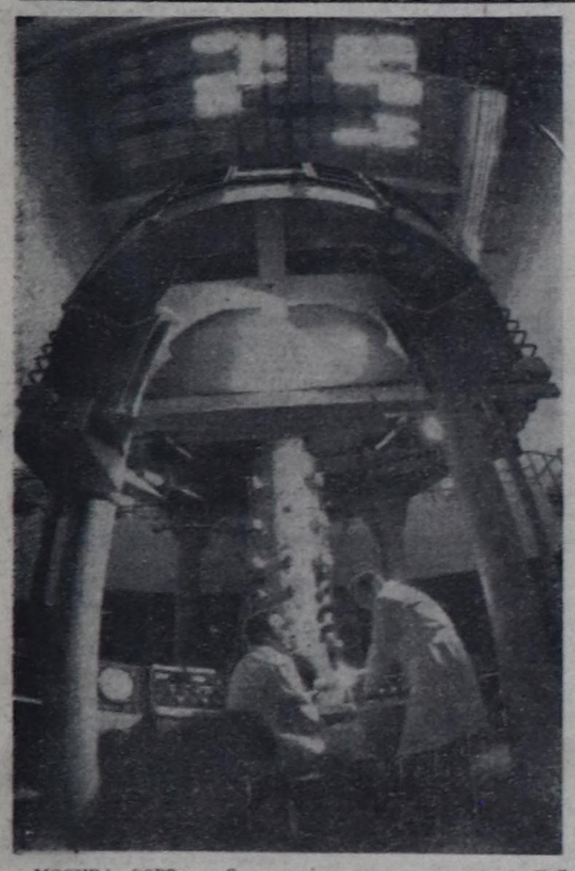

МОСКВА. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының А. А. Байков аттыг металлургия институтунуң эртемденнери химиктиг болгаш физиктиг шынарларын баш удур чагаан комплекстиг чаа зондиргилерин прогнозтаан тургузарының аргазын ажылдап кылган. Ол шинчилелдерге үе-шактыг болгаш материалдыг чарыгдалдарны дыка хөй катап эвээдер болгаш оларны бүдүрүлгеге шиңгээдириниң хуусаалаарын кызырар арганы бээр.

Эртемденнер порошоктуг металлургияны үлетпүрге ажыглап, шиңгээдириниче ошаа кичээнгей салып турар. Ол институтта демир кескиндилерин металл порошокче плазмалыг хуулдурарының аргазын ажылдан кылган.

Электронуг микроскопияның аргазы-биле институтта демир материалдарының үрелириниң байдалдарын шинчилеп турар.

ЧУРУКТА: электронуг эн улуг микроскоп-биле демирлериң үрелириниң байдалын шинчилеп турары.

А. МОРКОВКИНИНИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

МАССАЛЫГ БОЛДУРАР

СЭКП Төп Комитеди биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «Күш-культураның болгаш спорттуң массалыг болдуруп улам ынай көдүрер дугайында» доктаалды хүн айтырыынга чугулаан көрүп, ооң күүселдезин чедип алырынга хамаарышкан шиитпирин хүлээп алган. Мында демдеглээн болза, күш-культура болгаш спорттуң материал-техниктиг баазазын калбартпышаан. 1981 чылда СЭКП-ниң XXV съездиин аттыг совхозка спорт залдыг Культура бажыңын ажыглалга киргген. Сарыг-Септе бөдүүн дерилгелиг спорт шөлүн эде кылган. 1980—1981 чылдарның дургузунда ийити болгаш үшкү разрядтарлыг 186 спортчуларны белеткээн. 204 ооллар, кыстар алээди пазылыгларның разрядтарын чедип алган. «Күш-ажылга болгаш ССРЭ-ни камгалаарынга белен» деп комплекстиг херек демдектериниң эдилекчилериниң саны районда 1191 кижи чедип турар.

Үстүнде киргеннивис санчурагайлардан алырга, районда күш-культура болгаш спорт шимчээшкини сайзыралды ап турар-дыр. Ылаңгыяда чаа туттунган ниити өөредилге база культура черлеринге, бичии-даа болза спорт залдарын тудары мында чаагай чаңчыл болу берген. Спорт залдар аныяктарның, ылаңгыя бичии болгаш элээди уруглардың, күш-дамыр кижизидилгезиниң улуг салдарны чедирип эгелей берген. Күш-культура кичээлдерин эрттиреринге, спортчу оюнар организастаарынга дыка эптиг апаргаан.

Күш-культура болгаш спорттуң материал-техниктиг баазазының эвээш-бичии-даа болза немежин олурары-биле чергелештир спорт организакчыларының саны, оларның мергежили өзүп олурар. Чижээ, Бүрен-Хем школазының күш-культура башкызы Александр Адымачы Краснояркске педагогика институдунуң күш-культура салбырын доосканы. Аныяк башкы спорттуң янзы-бүрү хевирлерин суурнуң чалыы салгалыңын ортузунга массалыг болдурар дээш элээн иденкейки ёзу-биле ажылдап турар. Ылаңгыяда волейболду, хаак спортун бүрен-хемчилер улам массалыг кылдыр көдүрүп чедип алырының аргалары бар.

Ынчалыг-даа районнуң спорт комитеди, спорттуң хөй-ниити организациялары күш-дамыр сайзырадылгазын Каа-Хемниң чурттакчыларының хүн бүрүдеги амыдыралынга интегрелириниче углаан чоруур хемчеглерин албайн турар, бар материалдыг баазаны, күш-культураны сайзырадырынга агаар-бойдустуң таарымчалыг байдалдарын чеп ажыглавайн турар.

Дыштанылга хүннеринде, байырлалларда массалыг спортчу оюнарны совхозтар төөгүрүнге, салбырларга, Сарыг-Септи бүдүрүлге албан организацияларынга эрттирип турары эвээш. Райно, улетүр комбинады, СЭКП райкомунуң база район Советиниң күүсекчи комитетиниң болгаш чамдык өске-даа хөй кижилердиг коллективтериниң девискээрлеринде, ооа чадаарда волейбол ойнаар, стол теннизинге маргылдаалар эрттирер бичии спорт шөлүгүштери чок. Спортчу шөлүгүштер чокта күш-дамыр культураның, спортту иденкейлиг дыштанылганың хевири болдурары берге.

Район Советиниң күүсекчи комитеди Сарыг-Сепке хаак баазазын ажыдып, аңаа прокат-ачылал пунктузун тургузарын районнуң спорт комитединге дааскан. Бо чугула херектин күүселдези саадан турар. Каа-Хемниң харының терениң үү дээр, кижи алачайгаар-ла хаактаксазы келир. Тываның улустун чогаалчызы Салчак Токаның «Аратын сөөз» деп номунда мынчыг одуругларны сактып көрөлиңер: «Акыларымның болгаш утбаларымның кедин чорааны багай дыдык, эзэкеттери ойбак майыктаажы менээ шылчып келген чораан. Биче ыраа, тайга азы хову кирер апарганда, идиннинг улдуунунуң дыдынын дуглай ыяш баглап алыр мен. Ол ыяш дээрге, идиннинг улдуну-даа болуп, чыңгыдаар шаныам-даа болуп чораан». Ядыы араттарның амыдыралының байдалы чеминмес-даа болза, оларның ажы-төлү хаантаар, чыңгыдаарынга ынак чораанын, ол чорук кижиге чугула херек боор турганын үстүнде одуруглардан билип ап болур. Күш-культураны болгаш спортту улам сайзырадыры-биле күш-ажылчы коллективтер, ог-бүле бүрүзү спортчу дериг-херекселдерин четчелеп садып алган турары үеэнинг. Ол бүгү чүгле спорттуң «арыг болуунга» херек эвес, «Совет апыяктар чүгле бүгү талазы-биле билиглиг эвес, харын бөзе мөзөг-шынарының талазы-биле чараш, кадык-шырак, каңшаттынган. күш талазы-биле шырак болур ужурлуг. Пионер, комсомолчу, аныяк кижи бүрүзүүле ГТО-нун херек демдээн эдилеп, күш-культурага, спортка, турнамге доктаамал киришкен турарын чедип алыр» —деп, СЭКП Төп Комитеди-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чаа спортту пропагандалаарынга доктаалында айыттынган.

Күш-культура болгаш спортту пропагандалаарынга Каа-Хем районнуң партия организациялары, көдээ Советтери, калбак хөй-ниитиин кеску агитацияны, хана парлалгазын, эм-даа калбаа-биле ажыглаары күзенчиг. Сарыг-Септиң кудумчуларында, бүдүрүлгелериниң, албан-организацияларының бажыңнарында, районнуң совхозтарында болгаш өске-даа күш-культура болгаш спортту массалыг болдурарынче хөй-ниитиниң кичээнгейин хаара тудуп турар спортчу кеску агитация, дыштаныр хүннерде массалыг оюнар болуруп чарлаан парлалдар копчуг эвээш.

Отчёт саугаар алырга, ГТО-нуң херек демдээниң эдилекчилери районда 1119 кижи чедип турар. Ынчалза-даа «Күш-ажылга болгаш ССРЭ-ни камгалаарынга белен» деп херек демдээн эдилеп чоруурлар көзүлбес.

Районнуң ажыдыы чоннарының күш-дамыр кижизидилгезиниң, спортчу амыдыралының ол чугула талазы күш-культура болгаш спортту массалыг болдуруп чедип алыры. Ону күүселдете боттандырары дээш хемчеглерин чорудары чугула боор турар.

А. ОКСУР.

Республиканың культура амыдыралындан

ТАНЦЫ КЕЖЭЭЗИ

Танцы— уран чүүлдүн бир хевири. Ооң тыптын келгени бойдус-биле сырый холбаалыг. Кижилер чугаалаарының мурнунда-ла бодалында бар чүүлдерин азы сагыш-сеткилиниң хөлөөшкинин шимчээшкин-биле илередирин орадлажып чораннар. Олар ол шимчээшкинин сугнуп агымы болгаш чалгыындан, хат, шуургандан чайганган өөт-сиген болгаш мыш-даштан, дириг амытаннарның шимчээшкини, ойнап дешкилежиринден көрүп ап, ол-ла бүгүнү өттүнүп чоруй соолаүреди улам сайзырадып келгеннер. Ол дугайын тыва улустун «Эзир дег девирр», «ял хаак дег ээлгир», «хат-казыргы» дег эоргиштелир, «агым сүт дег адаа чиик» деп дериелге сөстери херечилеп турар.

Хандагайтының Культура бажыңында танцы кежээн болган. Кежээни методист Елена Чульдум болгаш танцы бөлүмүнүң киржикчилери эки белеткээннер. Зал долу кижи. Янзы-бүрү үелерде танцыларның сайзыралының дугайында бөлүмнүң удуртукчузунуң чугаазы солун болган. Ооң улаштыр тыва улустун «Декей-оо», «Аалдым», «Аныяктар» деп танцыларын, «Хороводту» танцы бөлүү кончуг чараш күүсеткен. Орус улустун казыргы дег плясказын Килчин Демир-оол танцылай бээрге, чыылганнар магадаан. Национал танцылар, эң ылаңгыя Октябрь революциязының соонда улам сайзыран, чаа утка-шынар-биле долдуртунуп, өөрүшкүнү, аас-кежиктиг амыдыралды улам хандыр көргүскен. Оларның чижээнге узбек, грузин, моол улустарның танцыларын бөлүмнүң киржикчилери күүсеткен.

Чоннуң культурлуг дыштанылгазын чөп организастаарынга мындыг темалыг кежээлерни моон-даа соңгаар эрттирери күзенчиг.

Х. БОЛАТ-ООЛ.

КАЙЫЗЫН КАНДЫГ ДЭЭРИЛ

Чүгле биетиң республикада эвес, харын оон дашкаар-даа ады-сураа элээн билдингир апарган «Аян» ыры-хөгжүм ансамбли Барыын-Хемчиктиг ажыл-ишчилериннге байлак, солун программалыг концерттиг аалдан чорааш барган.

Районнуң көдээ суурларынга гастрольдан доосканы, Кызыл-Мажалыктың чурттакчыларынга аян туткан. Тыва эстраданың баштайгылары болур аныяк артистерни көрүкчүлер чылыы-биле хүлээп ап, оларның күүсеткени тыва улустуң, совет болгаш даштыкы композиторларның ырлары сеткил ханыг дыңнаан. Ылаңгыя тыва улустуң «Декей-оо», «Колхозумну», ол ышкаш моол, украин болгаш япон улустуң ырларын ырлааны дыңнаксаңчыг болган.

Концерттиң башкарыкчызы Кежиктиг Демир-ооллуң күүсеткени хөглүг, баштак ырлары, ансамбльдиң солистери Михаил Айыжының, Надежда Иргиттиң хоюг, өткүт, таалаңчыг үннерни зал сыңмас көрүкчүлер магадап, оларны сценаже катап-катап чалап турган. Черле ынчаш аныяк артистериниң кайызын кандыг дээрил. Шуптузу-ла талантылыын, тывынгырын көргүүкеннер.

Концерт төгген соонда, кызыл-мажалыкчыларның мурнундан райкүүскомуун культура килдизиниң эргелекчиэ А. С. Коңгар байлак, солун программалыг концерти дээн, ыры-хөгжүмнүг «Аян» ансамбльдиң аныяк коллективинге өөрүп четтиргении илередип, чогаадыкчы чедиштиннерни күзээн.

В. ХОМУШКУ.

КОРЧНОЙ ХУЛИГАННАП ТУРГАН

МЕРАНО. (СЭТА-ның түскай корр. А. Рошаль). Шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш маргылдааның оп ийги салыы соңгаарлаттынган турган. Ынчаарда А. Карпов артык ооллуг болган.

Салыгны англи эге-биле ойнаан болгаш Грюнфельдниң камгалазы кылдыр дораан шилчээн. Делегей чемпиону шыдыраанның агы-биле ойнаан болгаш хөлүүн төп кезээн быжыы-биле эзлеп, кайы-даа талага идеңкейлиг көжер аргалыг турган.

Ам шыдыраа маргылдаазының дугайында эвес, а Корчнойнуң хулиганзыг болгаш төлеп чок хеделиишкиннерниң дугайында айтыры кичеттинин турар. Салыг үеэнинде Корчной кандыг-даа чыдаган чокта хевертен алгырып, делегей чемпионун бак сөстер-биле дорамчылап эгелээн. Ооң чидий берген характары, кижизиг эвес кылдыр өскерлп берген арын-шырайы парлалга төвүнде телевидение экранынга илдең көстүп келгеш. Арбитр ол үеде шыдыраа столунга чедип келгеш, Корчнойнуң эктин суйбап, ооң сирилээн холун тудуп каан. Хулиганзыг хеделиишкиннер кылган Корчнойга хамаарыштыр шыңгыы хемчээн алырының орнунга ол арбитр маргылдааның дүрүмүн уттуп, могадыычал бичии оолду көгүдүп, эргелеткен ышкаш болган...

Корчной хулиганзыг ол дүржок үүлгедиглерин баш бурунгаар планнап алгач турган. Хайым болур кыдыр ойнаарының «бүзүрелдиг үндезини» кылдыр хулиганзыг хеделиишкиннерни баш бурунгаар ооң планнап алганын барыын-герман «Шпигель» журнал демдеглээн. Ол ийги салыг үеэнинде Корчнойнуң дүржок үүлгедиглерин Италияның «Коррьера дела сера» солуну эзирик кижиниң хулиганзыг хеделиишкини-биле демейлеп бижээн.

Спорттуң бодүүн болгаш бүгү-ниити хүлээп кордүүгеи норма-чижектерни Корчной каржызы-биле үреп турар. Чижээ, ол ийги салыгның эгезинде маргылдааның киржикчилери чаңчыл ёзугаар хол тутчурундан Корчной ойталаан. Маргылдаа үеэнинде төлептиг болурун делегей чемпиону А. Карпов Корчнойга саналдаан турган. Ол чөптүг саналды күүседириндеп база ойталаан.

Корчнойнуң төлеп чок болгаш хулиганзыг аажы-чаңыгга удурланышкынын делегей чемпиону маргылдааның хомудал сайгарар комитединге кирген. Шыдыраа хоойлуларында база спортчу этиканың норма-чижектериниң кордүүгеи хемчеглерни чогуур үеэзинде алырының эргежок чугулазынче арбитрлериң киржээнгейин угландырарын А. Карпов дилээн.

Гроссмейстер С. Глигорич баштаан хомудал сайгарар комитет делегей чемпионунуң удурланышкынын хүлээп алган. Маргылдааның доктаатынган чурумун үрээн дээш комитет Корчнойну сагындырган. Чурум үрээшкинин ийги удаа кылыр болза, 15000 швейцар франк акшага ону торгаарын база сагындырган.

* * *

Шыдыраа маргылдаазының соңгаарлаттынган оп ийги салыы 47-ги кеш сеелүүде хайым болун доозулган. Делегей чемпиону А. Карпов 4:1 санныг болун, мурнан турар.

Дараазында салыг ноябрь 5-те болур ужурлуг.

Редакциянуң оралакчызы К. К. САТ

ЧАҢГЫС САЛЫГ АРТКАНДА

Кызыл хоорайның хууда бирги чери дээш маргылдааның баштайгы чартыын үгле ийи шыдыраачы В. Заворин биле Н. Онуфриев аштырышкын чок ойнап, 4 салыгдан 4 санны алганнар. Олар бешки оюнда ужуражы берген, хайымнаңкан.

Ойнаттынмаан салыынга В. Заворинге уттуруп каан В. Луканов алды дугаар салыда Н. Онуфриевти уткаш, 5 санныг болуп, маргылдаада байдалын экижилип ап шыдаан. В. Заворин ол хүн ийги разрядчы О. Донгакты дүжүп бээринче албадааш, өске артканнарын мурнай берген.

Маргылдааны эки эгелээнериниң бирээзи К. Сат Н. Онуфриев биле В. Лукаповка ийи улаштыр уттурза-даа, эолчеглиг оюнарда 2 удуг саннарын ап үнген. Ылаңгыя В. Заворинниң тиилелгиг бурунгаарлаашкынын доктаалды, шаналдыг черже үнүп болурунун магадылалын бодунга тургускан.

Чедиги салыгда В. Заворинниң аштырышкынын Б. Ооржакты уткан республика чемпиону В. Лукаповка маргылдааның киржикчилерин баштаар арганы берип, дуржулгалыг бирги разрядчының чемпиону атка төлептинин бадыткаан.

Найысылалдың шыырак шыдырааччызы Д. Оидар Н. Онуфриев-биле салыныга, дидим, чараш, туруштуг көрүштерин кылгаш, бүзүрелдиг уткан.

Ш. Монгуш, Н. Куулар, С. Лямин чедиги салыгда боттарының удурлашкычыларын удуп алгылаан. Б. Күжүгет биле С. Донгак хайымнаңкан.

Чаңгыс салыг артканда В. Луканов—6, В. Заворин—5,5, К. Сат, Д. Оидар—5, Н. Онуфриев, Ш. Монгуш—4,5, С. Лямин, Б. Күжүгет, Б. Ооржак, С. Донгак, О. Донгак, Н. Куулар—4 санныг.

Д. ЧААН-ООЛ.

НОЯБРЬ 6-ДАН 8-КЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

НОЯБРЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». Информастыг программа. 8.40— Эртенги гимнастика. 9.05— «Чымыштыг чай». Уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 10.15 — Оренбургтуг Күрүпениң орус улустун ыры концерти. 11.00 — Эртемтайылбырлыг фильмнер программазы: «Гигантыларның өлгени», «Устюрттуң муфлону». 11.40—Телемедээлер. 11.45—14.15 — Чапсар. 14.15— Телемедээлер. 14.30 — Чурттун телестудияларының документалдыг фильмнериниң программазы: «Эки хүннүң ажыы дээш», «Ажылчын минутаның үнезин», «Шувелянның боодалдары». 15.15— «Бичиилериин чогаадылгазы». Уругларның «Трембита» ансамблиниң концерти. 15.45— «Москва болгаш москвачылар». «Чыл даалгазын — ноябрь 7-те чедир» деп эгеллөшкининиң дугайында. 16.15— С. Прокофьев. Оркестр-биле фортепианога № 1 концерт. 16.30— Н. Островский. Чогаал ажылының арынары. 17.20— Мультфильмнер программазы: «Октябрьның марыжы», «Будёновка».

КЫЗЫЛДАН

17.35— «Октябрьның тиилекчи тугу». 18.05— Телемедээлер (тыва, орус дылдарга).

МОСКВАДАН

18.20 — Бөгүн делегейде. 18.35 — «Театр ужуражыышкыннары». 20.15— «Ye». Информастыг программа. 20.55—00.00— Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга турасказаткан байырлыг хурал. Байырлыг концерт. Кремльдиг Съездилер ордузундан дорт дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — Уругларга фильм. «Миколка-паровоз». 13.30 — «Простоквашинода каникулдар». Мультфильм. 13.50— БАМ-ны тудун тур бис. 14.20 — Революциянын болгаш хамааты даймынын ырылары. 14.40 — «Маадырлыг чорук». 15.10 — Москваның Октябрь революциязы аттыг музыка училищезиниң тембрлиг баянар оркестриниң концерти. 16.00—18.20— Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Алдын эшелон». Уран-чечен фильм.

МОСКВАДАН

19.35 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Тапты-за 3.15-те». Мультфильм. 20.15— «Ye». Информастыг программа. 20.55 — Совет композиторларының чогаалдарындан симфония концерти. Төп телевидениниң болгаш Бүгү-эвилел радиозунун улуг симфония оркестри күүседир. 22.00— Документалдыг фильмнер программазы: «Ыдыктыг Байкал». «Амур парларының үлүүн чоруур черлериндe». 22.45—00.45 — ССРЭ-ниң хоккей чемпионады. ЦСКА—«Химик» (Воскресенск).

НОЯБРЬ 7-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—«Ye». Информастыг программа. 9.05 — «Хөглүг аялгалар». Аныяк ыраажылар концерти. 10.05—«Чкаловтуң баштайгы ажыр ужудуушкуну» деп документалдыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 10.35 — «Улуг Октябрь». Совет шулукчуларының чогаалдары.

КЫЗЫЛДАН

10.55 — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга холбаштыр Кызыл хоорайның ажылчы чоннарының байырлыг чыскаалы. В. И. Ленин аттыг шөлдеп дамчыдар.

МОСКВАДАН

12.20 — «Төрээн чурттаа». Кинопрограмма. 13.05— ССРЭ улустарының ырылары болгаш танцылары. 13.45— Москва, Кызыл шол. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга турасказаткан шериг парады болгаш ажылчы чоннар чыскаалы. Төөгенде — пионерлериниң байырлыг концерти. 16.30— «Пионерлер дөртелээн чораннар». Мультфильм. 16.40— «Ленин 1918 чылда». Уран-чечен фильм. 18.30—18.45—Чапсар. 18.45— «Ак-кек оттуганы». 21.00 — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга турасказаткан шериг парадының болгаш ажылчы чоннар чыскаалының дугайында репортаж. 22.15— «Спорт аялгалары». Совет болгаш даштыкы спортчуларның көргүзүү. 22.35—00.35 — Эстрада программазы. Төөгенде—телемедээлер.

НОЯБРЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —Телемедээлер. 8.20 — «Зарядкаже, чыскаалыңар!» 8.40 — «Оттуруку». 9.10—Эртем болгаш техника талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарының 1981 чылда лауреаттары. 9.55 — «Совет Эвилелиниг бараан боор тур мен!». 10.55 — «Эртенги почта». Музыка программазы. 11.25 — ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының 1981 чылда лауреаттары болган үлетүр болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчылары. 12.25—«Алдын майыктааштар». Уругларга уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 1-ги, 2-ги сериялары. 14.35 — «Совет Эвилелин даштыкы ажылчыларының көргени». 14.50— «Музыкалыг киоск». 15.20 — Литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының 1981 чылда лауреаттары. 16.45—«Чалгынның мастер». Мультфильм. 17.00 — «Ыры мээн чүрээмде...» Киноконцерт. 17.45 — «Делегей панорамазы». 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45—«Кино аян-чоруктарының клуву». 19.45—«Ол Нарва заставазының ындынга болган». Музыкалыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. Г. Свиридовтуң «Отчугаштар» деп оперетазы-биле. 21.00 — «Ye». Информастыг программа. 21.30—«Д. Фурманов. Чогаал ажылының арынары». Төрүттүнген хүүнден бээр 90 чылынга утказыптар. 22.15 — А. Бородин. Дм. Дм. Шостакович аттыг квартет № 2 квартетти күүседир. 23.00—00.55— ССРЭ-ниң футбол чемпионады. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Киев). Төөгенде — телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

11.20—«Чөлээш». Улусчу чогаадылганың телепрограммаларының IV делегей фестивали. «Муң болгаш чаңгыс үүүлүүр» (Турция). 14.50 — Уругларга фильм. «Маңаңа». —16.00 —«Кино көрүкчүзүнүң эдеринчизи». 16.45 — «Дириг амытаннар амыдыралы». 17.45 —Кременчуттун автозаводунуң Культура ордузунуң танцының «Свитанок» ансамблиниң көргүзүү. 18.00 — «Бо бүгүдээ ооң дугайында». Уран-чечен хөй сериялыг телефильм. 3-кү серия. 19.05 — Даштыкы эстраданың аялгалары болгаш ритмнери. 19.50 — Совет чуруктуг чогаалдарындан композиция. 20.00 —«Тамчыктыг удунар, чаштар!». 20.15— «Хүнүнүң ыыгжамыры». 21.00 — «Ye». Информастыг программа. 21.30 — 23.00—ССРЭ-ниң футбол чемпионады. «Спартак». — «Черноморец» (Одесса).

23.50 — «Россияның чүрээ». Уран-чечен фильм.

НОЯБРЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —Телемедээлер. 8.20 — «Зарядкаже, чыскаалыңар!» 8.40 — «Оттуруку». 9.10—Эртем болгаш техника талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарының 1981 чылда лауреаттары. 9.55 — «Совет Эвилелиниг бараан боор тур мен!». 10.55 — «Эртенги почта». Музыка программазы. 11.25 — ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының 1981 чылда лауреаттары болган үлетүр болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчылары. 12.25—«Алдын майыктааштар». Уругларга уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 1-ги, 2-ги сериялары. 14.35 — «Совет Эвилелин даштыкы ажылчыларының көргени». 14.50— «Музыкалыг киоск». 15.20 — Литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының 1981 чылда лауреаттары. 16.45—«Чалгынның мастер». Мультфильм. 17.00 — «Ыры мээн чүрээмде...» Киноконцерт. 17.45 — «Делегей панорамазы». 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45—«Кино аян-чоруктарының клуву». 19.45—«Ол Нарва заставазының ындынга болган». Музыкалыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. Г. Свиридовтуң «Отчугаштар» деп оперетазы-биле. 21.00 — «Ye». Информастыг программа. 21.30—«Д. Фурманов. Чогаал ажылының арынары». Төрүттүнген хүүнден бээр 90 чылынга утказыптар. 22.15 — А. Бородин. Дм. Дм. Шостакович аттыг квартет № 2 квартетти күүседир. 23.00—00.55— ССРЭ-ниң футбол чемпионады. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Киев). Төөгенде — телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

13.45— Москва, Кызыл шол. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга турасказаткан шериг парадының болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы. Төөгенде— пионерлериниң байырлыг концерти. 16.15 — «Сагыш-сеткилдиг ханыындан». Мурманск хоорайның балыкчыларын-биле ужуражылга. Дамчыдылганы РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. М. Леонтьева чорудар. 18.05— «Аныяктар адрези». 19.15 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Айболит цирктە». 19.30 — Д. Фурмановтуң төрүттүнген хүүнден бээр 90 чылынга утказыптар. «Чапаев». Уран-чечен фильм. 21.00 — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга турасказаткан шериг парады болгаш ажылчы чоннар чыскаалы. 22.15— 23.50 — «Россияның чүрээ». Уран-чечен фильм.

НОЯБРЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —Телемедээлер. 8.20 — «Зарядкаже, чыскаалыңар!» 8.40 — «Оттуруку». 9.10—Эртем болгаш техника талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарының 1981 чылда лауреаттары. 9.55 — «Совет Эвилелиниг бараан боор тур мен!». 10.55 — «Эртенги почта». Музыка программазы. 11.25 — ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының 1981 чылда лауреаттары болган үлетүр болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчылары. 12.25—«Алдын майыктааштар». Уругларга уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 1-ги, 2-ги сериялары. 14.35 — «Совет Эвилелин даштыкы ажылчыларының көргени». 14.50— «Музыкалыг киоск». 15.20 — Литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының 1981 чылда лауреаттары. 16.45—«Чалгынның мастер». Мультфильм. 17.00 — «Ыры мээн чүрээмде...» Киноконцерт. 17.45 — «Делегей панорамазы». 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45—«Кино аян-чоруктарының клуву». 19.45—«Ол Нарва заставазының ындынга болган». Музыкалыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. Г. Свиридовтуң «Отчугаштар» деп оперетазы-биле. 21.00 — «Ye». Информастыг программа. 21.30—«Д. Фурманов. Чогаал ажылының арынары». Төрүттүнген хүүнден бээр 90 чылынга утказыптар. 22.15 — А. Бородин. Дм. Дм. Шостакович аттыг квартет № 2 квартетти күүседир. 23.00—00.55— ССРЭ-ниң футбол чемпионады. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Киев). Төөгенде — телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

13.45— Москва, Кызыл шол. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга турасказаткан шериг парадының болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы. Төөгенде— пионерлериниң байырлыг концерти. 16.15 — «Сагыш-сеткилдиг ханыындан». Мурманск хоорайның балыкчыларын-биле ужуражылга. Дамчыдылганы РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. М. Леонтьева чорудар. 18.05— «Аныяктар адрези». 19.15 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Айболит цирктە». 19.30 — Д. Фурмановтуң төрүттүнген хүүнден бээр 90 чылынга утказыптар. «Чапаев». Уран-чечен фильм. 21.00 — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга турасказаткан шериг парадының болгаш ажылчы чоннар чыскаалы. 22.15— 23.50 — «Россияның чүрээ». Уран-чечен фильм.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНЫҢ НОЯБРЬ АЙДА РЕПЕРТУАРЫ

Ноябрь 8 — О. Чылгычы— **«730 хүннер болгаш дүннер»**

Ноябрь 12 — Э. Лабиш — **«Терезин шляпа»**.

Ноябрь 13,14 —Т. Сметанин — **«Лоокуут биле Нюргухун»**.

Ноябрь 15 —С. Михалков— **«Үш хаванак»** (хүндүс); М. Ворфоломеев — **«Көжегелер»** (кежээ).

Ноябрь 19, 21 — М. Тикомаду — **«Ынакшаанарның амы-тынынга четтингени»**.

Ноябрь 20 — В. Шукшин— **«Эртен эрте оттуп кээргe»**.

Ноябрь 22 — П. Панчев — **«Дөрт ийистер»** (хүндүс); Э. Лабиш — **«Терезин шляпа»** (кежээ).

Хүндүскү шилер 12 шакта, кежээлери 19 шакта эгелээр. Касса 11.30 шактан 19.30 шакка чедир ажылдаар. Коллективтиг чагыгларны 2-35-88, 2-25-49 телефоннар дамчыштыр хүлээп алыр.

Агаар

Бөгүн республикага, Кызылга көжүп турар булуттаар, чамдык черлерге быскан хар чаар. Соңгу-барыын үүкче угланышкынныг хаттың дүргени секундада 5-10 метр чедер. Агаарның температуразы 2-7, чамдык районнарга 8-10 градус чедир соор.

КИНО

НОЯБРЬ 5-ТЕ
«НАЙЫРАЛ»: «Үшкү орук чок» (2 сериялыг) 9.30, 12.10, 14.50, 17.30, 20.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Туттурбас өжөн иегекчилери» 9.30, 17.05, 21.00, **Киночымынды** 11.10, **«Харыы көжүүшкүн»** 12.55, 15.15, 18.40 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Коммунист» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сашка» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

1946 чылдан бээр СЭКП кежигүүнү, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны

Салчак Аныдаевич ЧУЛЬДУМНУҢ

аар арааныың соонда мочээнин СЭКП Бай-Тайга райкому, район Советиниң күүскому, «Бай-Тал» совхозтуң парткому, дирекциязы болгаш ында кодээ Советтиң күүскому хараадал-биле дыңнатпышаан, ооң торелдериниге база чоок кижилериниге ханы кажыдалын илергейлеп тур.

Редакцияның адрези: 667000, Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-21-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгадыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш